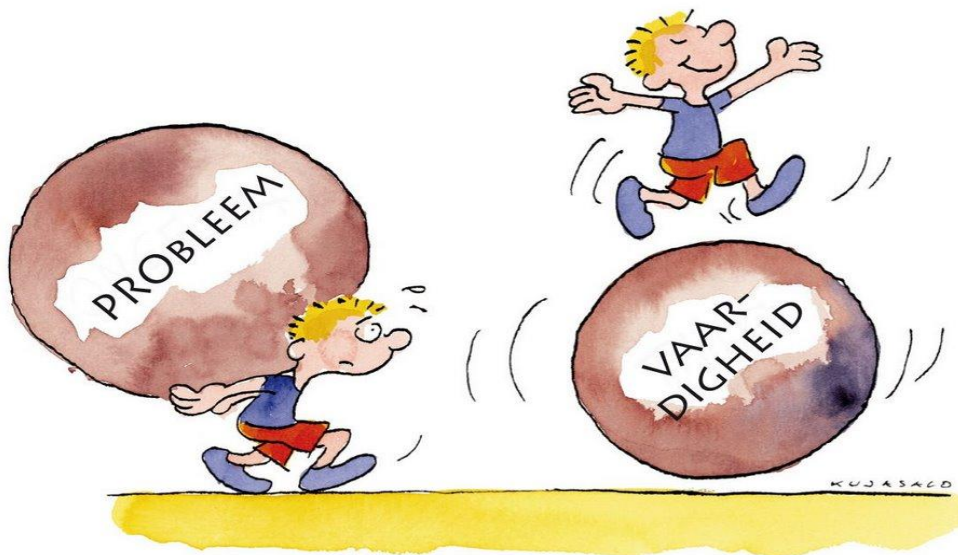

Van probleemgedrag naar vaardigheid.

Gedragsverbetering:
Aan de hand van
oplossingsgericht werken.

- Carmen de Kuijer -

Ik kan het!

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de
leerroute Master SEN Gedragsspecialist.
Module GS10 Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen.

Lesplaats: Tilburg
Studentnummer: 2135265

Begeleid door: Mevr. V. de Jager
Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg
juni 2010

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Introductie	5
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	8
1.1 Doelstelling van het onderzoek	8
1.1.1 Aanleiding	8
1.1.2 Huidige situatie en gewenste situatie	9
1.1.3 Doelstelling	9
1.1.4 Verwachtingen	10
1.1.5 Doelgroep	10
1.2 Doelstelling in het onderzoek	11
1.3 Deelvragen	12
Hoofdstuk 2 Theoretisch onderzoek	13
2.1 Geschiedenis/ontstaan van oplossingsgericht werken	13
2.2 Probleemgericht versus oplossingsgericht denken en werken	16
2.3 Werken aan gedragsverandering met leerlingen	17
2.3.1 Oplossingsgericht werken a.d.h.v. De Zevenstappendans	17
2.3.2 Oplossingsgericht werken a.d.h.v. Kids'Skills	22
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	28
3.1 Onderzoeksmethodiek.	28
3.2 Wie zijn bij het onderzoek betrokken?	28
3.3 Hoe verloopt de dataverzameling?	28
3.4 Methode om aan onderzoekgegevens te komen	29
3.5 De betrouwbaarheid, validiteit en ethiek van het onderzoek	31
3.5.1 Triangulatie	32
3.5.2 Ethiek	32
Hoofdstuk 4 Dataverzameling en analyse	33
4.1 Observatie	33
4.2 Het sociogram	37
4.3 De SEO-DVD competentiemethodiek	40
4.4 Schalen OGW	46

Hoofdstuk 5 Data interpretatie	49
5.1 Koppeling antwoorden aan literatuur	49
5.2 Conclusies	50
5.2.1 Validiteit van de conclusies	53
Hoofdstuk 6 Evaluatie	54
6.1 Hoe is het onderzoek verlopen?	54
6.2 Wat heb ik er van geleerd?	55
6.3 Wat heeft dit onderzoek mij opgeleverd?	56
Literatuurlijst	57

Samenvatting

Dit onderzoek is uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in oplossingsgericht werken en te ervaren of oplossingsgericht werken aan de hand van De Zevenstappendans en de methode Kids'Skills voor mij de combinatie is om kinderen met probleemgedrag te begeleiden.

Het onderzoek is uitgevoerd met vijf kinderen uit mijn eigen groep, groep 5b van KBS St. Jozef in Rijen. Deze kinderen vertonen probleemgedrag, waarvan één kind een beperking heeft.

De doelstelling van het onderzoek was te ervaren in hoeverre het mij lukte om aan de hand van oplossingsgericht werken het probleemgedrag bij deze kinderen te verbeteren en in hoeverre gedragsverbetering kon leiden tot een betere acceptatie door klasgenootjes. Daarnaast wilde ik ervaren in hoeverre ik een kind met een beperking kon begeleiden in het reguleren van zijn zithouding als gevolg van zijn beperking.

In het onderzoek is data verzameld door gebruik te maken van observaties, het sociogram, de SEO-DVD competentiemethodiek en het schalen. De data-analyse heeft geleid tot de conclusie dat oplossingsgericht werken aan de hand van De Zevenstappendans en Kids'Skills een positief effect heeft gehad op het gedrag van mijn onderzoekskinderen. Bij enkele kinderen heeft dit positief effect tevens geleid tot een betere acceptatie door hun klasgenootjes.

Het enthousiasme en het streven van mijn onderzoekskinderen in combinatie met hun supporters hebben dit onderzoek mede doen slagen. Zowel voor de ontwikkeling van mijn onderzoekskinderen als voor mij (groepsleerkracht en begeleider) is het onderzoek positief geweest.

Introductie

Sinds 2003 werk ik, Carmen de Kuijer, als leerkracht in het basisonderwijs. Voorheen werkte ik 10 jaar, als commercieel medewerkster, bij diverse internationale bedrijven. Op een bepaald moment kwam bij mij de behoefte om totaal iets anders te gaan doen. Ik had geen voldoening meer in het werk dat ik deed. Ik wilde graag iets met kinderen gaan doen. Uiteindelijk nam ik het besluit om de open dagen van de Pabo in Tilburg en Breda te bezoeken. In 1999 besloot ik om met de Pabo in Breda te starten. Ik realiseerde me dat een opleiding volgen in combinatie met het werken in het bedrijfsleven niet haalbaar was. Daarom besloot ik om te solliciteren op de vacature frontoffice medewerkster afdeling Bouwen en Milieu bij de gemeente Loon op Zand. Gedurende de 4-jarige Pabo-opleiding heb ik met plezier fulltime gewerkt bij de gemeente Loon op Zand. In december 2002 besloot ik om op een vacature van KBS St. Jozef in Rijen te solliciteren. Daar waren ze per 1 januari 2002 opzoek naar een leerkracht groep 8 voor de woensdagochtend. De overige dagen werkte ik bij de gemeente Loon op Zand. KBS St. Jozef in Rijen is een reguliere basisschool met 21 groepen en telt ± 500 leerlingen. De school bestaat inmiddels 90 jaar. In het schooljaar 2003-2004 kreeg ik een fulltime baan binnen KBS St. Jozef aangeboden. Twee dagen in de week draaide ik een groep 4 en de andere drie dagen draaide ik een groep 5. Het schooljaar daarop kreeg ik een eigen groep, groep 5. Groep 5 heb ik twee jaar achter elkaar gehad. Daarna heb ik 3 jaar groep 6 gedaan. Sinds dit schooljaar ben ik bouwcoördinator van de middenbouw. Dit betekende dus ook dat ik een groep in de middenbouw moest draaien. Het werd uiteindelijk groep 5, de groep waar mijn voorkeur naar uit ging. Als bouwcoördinator ben ik lid van het managementteam. Hierdoor sta ik niet vijf dagen maar vier dagen in mijn groep, t.w. op maandag, woensdag, donderdag en vrijdag. Op de dinsdag staat een collega-leerkracht in mijn groep.

Waar en met wie voer ik mijn onderzoek uit?

Mijn praktijkonderzoek voer ik uit in mijn eigen groep, namelijk groep 5b van KBS St. Jozef in Rijen. De betrokkenen bij mijn onderzoek zijn enkele kinderen uit mijn groep en ikzelf.

Waarom heb ik voor dit onderzoek gekozen?

Sinds dat ik in het onderwijs werk ben ik erg geïnteresseerd in het gedrag van kinderen. In de afgelopen 7 jaar heb ik regelmatig kinderen met gedragsstoornissen (ADHD, PDDNOS, NLD, ADD) en gedragsproblemen (op sociaal-emotioneel gebied) in de klas gehad. Met plezier heb ik deze kinderen op mijn manier zo goed mogelijk proberen te begeleiden. Van ouders en collega's (intern begeleiders) ontving ik regelmatig complimenten over mijn wijze van omgang met deze kinderen. Ondanks de positieve feedback van ouders en collega's merkte ik dat ik elk schooljaar opnieuw zoekende was naar een juiste aanpak. Niet elk kind reageerde immers hetzelfde op mijn handelingswijze van het schooljaar ervoor. Het steeds vinden van een juiste aanpak kostte veel energie en tijd, waardoor ik in de beginfase van het begeleidingsproces het idee had dat ik net een stap achterliep op het vinden van een juiste wijze van begeleiding. Ik had behoefte om te beschikken over vaardigheden die ik kon inzetten op alle kinderen met gedragsproblemen binnen mijn groep.

Deze behoefte heeft mij extra gestimuleerd om de opleiding tot Gedragsspecialist te gaan volgen. Tijdens diverse modules merkte ik dat het oplossingsgericht werken en oplossingsgerichte gespreksvoeringen mijn interesse trok.

De oplossingsgerichte werkwijze biedt een gestructureerde manier van handelen aan. Dat is een werkwijze die ik graag in mijn bagage als gedragsspecialist wil hebben! In de afgelopen twee jaar heb ik gedurende diverse modules op diverse wijze kennis mogen maken met oplossingsgerichte methodieken, zoals o.a. De Zevenstappendans en Kids' Skills.

De Zevenstappendans

De Zevenstappendans is een methodiek die gehanteerd kan worden bij het voeren van een oplossingsgericht gesprek. A.d.h.v. van zeven vaste stappen wordt het gesprek gevoerd. Bij deze methodiek speelt de werkrelatie tussen de begeleider en kind een belangrijke rol. In hoofdstuk 2: Theoretisch onderzoek, zal De Zevenstappendans verder worden toegelicht.

De methode Kids' Skills

Kids' Skills is een oplossingsgerichte methode waarbij men op een gestructureerde wijze kinderen met o.a. gedragsproblemen binnen het basisonderwijs kan begeleiden. De methode is gebaseerd op het idee dat kinderen geen problemen hebben, maar vaardigheden die nog onvoldoende zijn ontwikkeld.

Bij het werken met Kids' Skills worden 15 stappen gehanteerd. In hoofdstuk 2: Theoretisch onderzoek, zal Kids' Skills verder worden toegelicht.

Beide methodieken hanteren vaste stappen. Dit lijkt mij een prettige manier van werken. Doordat er bij deze methodes steeds dezelfde stappen worden gebruikt zal ik met de werkwijze snel vertrouwt kunnen raken, waardoor ik op den duur de kennis en ervaring direct paraat zou kunnen hebben. Hierdoor kan ik een kind met gedragsproblemen, binnen het reguliere onderwijs, in de eerst paar schoolweken meteen goed begeleiden i.p.v. steeds maar zoekende te zijn naar een juiste manier van begeleiden.

Wat wil ik bereiken met dit onderzoek?

De Zevenstappendans en Kids' Skills zijn methodieken die er op gericht zijn probleemgedrag om te zetten naar gewenst gedrag. In mijn onderzoek wil ik gaan ervaren hoe ik beide methodieken in combinatie met elkaar kan inzetten tijdens het oplossingsgericht werken met kinderen uit mijn groep. Kan ik van beide methodieken alle stappen inzetten of zijn er aanpassingen nodig? Het uiteindelijke doel is dat mijn onderzoekskinderen, na het inzetten van De Zevenstappendans en Kids' Skills, gewenst gedrag vertonen. Tevens wil ik tijdens dit onderzoek ervaren of de combinatie van De Zevenstappendans en Kids' Skills voor mij het oplossingsgerichte pakket is waarmee ik in de toekomst kinderen met gedragsproblemen kan begeleiden.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1 Doelstelling van het onderzoek

1.1.1 Aanleiding

Door o.a. de studietweedaagse op 29 en 30 oktober 2008 ben ik geïnspireerd geraakt door het oplossingsgericht werken. Gedurende deze twee dagen is er uitgebreid stilgestaan bij wat oplossingsgericht werken inhoudt en hoe De Zevenstappendans daarin een belangrijke rol speelt. Het filmfragment “The Eagle and the Mouse”, waarin Thérèse Steiner De ‘Zevenstappendans’ in een oplossingsgerichte gesprek tot uitvoering bracht vond ik erg indrukwekkend. Tevens vond ik het fijn om te zien hoe de gesprekstechniek in de praktijk tot uitvoering komt. Ook het filmfragment “Classroom solution” waarin Insoo Kim Berg laat zien hoe zij De Zevenstappendans tot uitvoering brengt heeft mij doen besluiten om te onderzoeken in hoeverre ik De Zevenstappendans kan inzetten bij het oplossingsgericht werken. In het tweede studiejaar van deze opleiding kwam ik in aanraking met de methode Kids’Skills van Ben Furman. De methode is gericht op het idee dat kinderen geen problemen hebben, maar vaardigheden die zij nog niet beheersen. In een aantal stappen worden de kinderen op leuke wijze gemotiveerd om een bepaalde vaardigheid aan te leren, zoals bijvoorbeeld het bedenken van een totemfiguur voor de vaardigheid die ze willen leren, het kiezen van supporters die het kind helpen bij het leren van een vaardigheid. Maar ook het samen plannen hoe de vordering wordt gevierd zijn leuke manieren om een kind te motiveren. De werkwijze van deze methode heeft mij nieuwsgierig gemaakt naar het zelf willen uitvoeren van Kids’ Skills in de praktijk.

In het filmfragment “Naar een gelukkiger school” van Kerstin Måhlberg en Maud Sjöblom, zag ik hoe enkele stappen van De Zevenstappendans in combinatie met enkele stappen van Kids’ Skills tot uitvoering werden gebracht.

Zowel De Zevenstappendans als Kids’ Skills zijn positieve oplossingsgerichte methodieken en sluiten daarom goed aan bij mijn visie, namelijk : “Kijk naar de kansen van een kind in plaats van naar de beperkingen.” Het zien van deze toepassing, het enthousiasme waarmee het tot uitvoering werd gebracht en de

getoonde resultaten tijdens de diverse filmfragmenten hebben er toe geleid dat ik tot dit onderzoek ben gekomen. Er is veel bekend over de oplossingsgerichte methodieken De Zevenstappendans en Kids' Skills. Van de combinatie wordt in zekere mate al gebruik gemaakt, maar veel bekendheid is daar nog niet over. Dit maakt dat het onderzoek voor mij een uitdaging is.

1.1.2 Huidige situatie en gewenste situatie

Het onderzoek vindt plaats op KBS St. Jozef in Rijen. Dit onderzoek ga ik uitvoeren met kinderen uit mijn eigen groep, groep 5b. Groep 5b is een samengestelde groep. De helft van de leerlingen komt uit groep 4b en de andere helft komt uit groep 4a. De populatie van de klas bestaat uit 13 meisjes en 13 jongens. In mijn groep zitten enkele kinderen met gedragsproblemen. Het zijn kinderen die ongewenst gedrag vertonen. Deze kinderen hebben moeite om zich aan de gehanteerde normen en regels te houden (v.d. Ploeg 2007), die bij ons op school en in de klas gelden. Als leerkracht van groep 5b ben ik op zoek naar een aanpak om het ongewenst gedrag van deze kinderen om te zetten in gewenst gedrag. Zoals bijvoorbeeld vinger opsteken als zij iets wil zeggen of vragen, aardig zijn tegen andere kinderen, rustig aan het werk gaan in de klas. Daarnaast vind ik het interessant om te onderzoeken in hoeverre ik het oplossingsgericht werken kan inzetten bij het begeleiden van een kind met een beperking. In mijn groep zit een kind met de stoornis DCD. Bij dit kind wil ik gaan onderzoeken in hoeverre ik hem via de Zevenstappendans en Kids Skills kan ondersteunen in zijn beperking.

1.1.3 Doelstelling

Door oplossingsgericht te werken aan de hand van De Zevenstappendans en Kids' Skills streef ik er naar om gedragsverandering bij mijn onderzoekskinderen te realiseren. Daarnaast wil ik onderzoeken of de combinatie van De Zevenstappendans met Kids' Skills voor mij het oplossingsgerichte pakket is waarmee ik in de toekomst kinderen met gedragsproblemen kan begeleiden.

Mijn **onderzoeksvraag** luidt dan ook:

- Lukt het mij om aan de hand van oplossingsgericht werken het probleemgedrag te verbeteren?

1.1.4 Verwachtingen

Door het inzetten van De Zevenstappendans en Kids' Skills, verwacht ik dat ik beide methodieken effectief kan inzetten bij mijn onderzoekskinderen. Tevens verwacht ik dat ik in de toekomst beide methodieken ook kan toepassen in andere groepen en dat ik in de toekomst collega's kan coachen die in handelingsverlegenheid zitten.

1.1.5 Doelgroep

Gedurende de periode van februari t/m april 2010 ga ik mijn onderzoek uitvoeren met de volgende kinderen:

1. Vito.

Vito is een jongen van 8 jaar en 7 maanden. Hij trekt veel met zijn oudere broer en diens vrienden op. Vito laat zich makkelijk beïnvloeden door het brutale en uitdagende gedrag van zijn broer. Vito spiegelt zich aan zijn broer, die in groep 7 zit. Het gevolg hiervan is dat hij het brutale en uitdagende gedrag van zijn broer overneemt en deze richt op zijn klasgenootjes. Tijdens het buiten spelen en in de klas daagt hij kinderen uit. Dit gedrag vertoont zich in schelden, knijpen, duwen en slaan van andere kinderen.

2. Melvin

Melvin is een jongen van 8 jaar en 4 maanden. Hij is erg onzeker, impulsief en wilt graag een allemansvriend zijn. Hij doet dan ook erg zijn best om door iedereen geaccepteerd te worden. In groep 4 is hij onderzocht op zijn cognitieve capaciteiten, concentratievermogen en sociaal-emotioneel welbevinden i.v.m. concentratieproblemen en impulsief gedrag. Uit het onderzoek kwam naar voren dat er een bepaalde mate van fysieke en verbale onrust in hem zit. Er is echter géén sprake van een aandachtstekort stoornis (ADHD). Zijn impulsief gedrag uit zich o.a. in het door de klas roepen en vaak van zijn plaats lopen.

3. Robert.

Robert is een jongen van 8 jaar en 4 maanden. Het is een jongen die andere kinderen makkelijk uitlacht, uitdaagt, duwt, schopt en slaat. Dit gebeurt zowel in de klas als tijdens het buiten spelen.

4. Sem.

Sem is een jongen van 9 jaar en 1 maand. Hij is dit schooljaar onderzocht op zijn cognitieve capaciteiten, concentratievermogen en sociaal-emotioneel welbevinden i.v.m. concentratieproblemen en impulsief gedrag.

Uit het onderzoek kwam naar voren dat er een bepaalde mate van fysieke en verbale onrust in hem zit. Er is echter géén sprake van een aandachtstekort stoornis (ADHD). Zijn impulsief gedrag uit zich o.a. in het door de klas schreeuwen en vaak van zijn plaats lopen.

5. Michael.

Michael is een jongen van 9 jaar en 4 maanden. Bij Michael is vorig jaar, in groep 4, DCD gediagnosticeerd. DCD staat voor: Developmental Coördination Disorder.

Bij hem is geen sprake van een gedragsprobleem maar van een stoornis in de motorische coördinatie. Heeft moeite om zijn bewegingen goed gericht, soepel en vlot uit te voeren. Dit geldt voor zowel de grove als fijne motoriek. Hij heeft moeite met schrijven (lettervorming en schrijfbeweging) en blad verdeling. Concentratie is zwak. Werkt ongestructureerd. Heeft moeite met taakgerichtheid en aandachtig te luisteren. Kan zich zelf moeilijk aansturen om aan een taak te werken. Heeft steeds iets in zijn mond (potlood). Het kind zit vaak onderuitgezakt op zijn stoel. Een onderuitgezakte zithouding belemmert Michael in het aannemen van een actieve leerhouding en belemmert zijn schrijfontwikkeling.

De kinderen die in mijn onderzoek voorkomen worden onder een fictieve naam in dit verslag weergegeven.

1.2 Doelstelling in het onderzoek

In dit onderzoek wil ik gaan onderzoeken hoe ik de oplossingsgerichte methodieken De Zevenstappendans en Kids'Skills met elkaar kan combineren en ervaren hoe deze methodieken in de praktijk werken. Daarnaast wil ik onderzoeken hoe ik beide methodieken het beste kan inzetten bij het begeleiden van kinderen met gedragsproblemen en een beperking. Tijdens diverse observaties, zowel in de klas als buiten de klas, heb ik gezien dat mijn onderzoekskinderen als gevolg van hun gedrag of beperking niet volledig worden geaccepteerd door hun klasgenootjes.

In dit onderzoek wil ik dan ook onderzoeken in hoeverre deze kinderen door hun gedragsverbetering beter geaccepteerd worden door hun klasgenootjes.

1.3 Deelvragen

1. Waar komt het oplossingsgericht werken vandaan?
2. Wat is het verschil tussen oplossingsgericht werken en probleemgericht werken?
3. Wat houdt De Zevenstappendans in en hoe werkt het?
4. Wat houdt Kids' Skills in en hoe werkt het?
5. Hoe ga ik de oplossingsgerichte combinatie van De Zevenstappendans en Kids'Skills inzetten bij het begeleiden van kinderen met gedragsproblemen en kinderen met een beperking?
6. Kan ik van beide methodieken alle stappen inzetten of zijn er aanpassingen nodig, opdat ik zo gestructureerd mogelijk kan werken?
7. In hoeverre heeft de oplossingsgerichte combinatie geleid tot gedragsverandering?
8. Leidt gedragsverandering tot een betere acceptatie door klasgenootjes?

Hoofdstuk 2 Theoretisch onderzoek

Om meer inzicht te krijgen in de achtergrond van het oplossingsgericht werken heb ik theoretisch onderzoek gedaan naar o.a. het ontstaan van oplossingsgericht werken. Waar komt het vandaan? Wie zijn de grondleggers van het oplossingsgericht werken. Tijdens het verdiepen in de geschiedenis van het oplossingsgericht werken kwam ik de term “probleemgericht werken” tegen. Wat is eigenlijk het verschil tussen oplossingsgericht werken en probleemgericht werken? Hoe zijn De Zevenstappendans en Kids’Skills verweven met het oplossingsgericht werken van de grondleggers? Onderstaande beschrijvingen geven een antwoord op deze vragen en daarmee ook op de deelvragen 1 t/m 4.

2.1. Geschiedenis/ontstaan van oplossingsgericht werken.

Kids’Skills is een oplossingsgericht methode waarbij het kind zelf centraal staat en waarmee het in 15 stappen zijn probleem leert omzetten in vaardigheden. De methode gaat niet uit van problemen, maar van vaardigheden die het kind nog niet beheerst. M.a.w. het gaat om vaardigheden die het kind nog moet leren of onvoldoende zijn ontwikkeld. (Furman, 2008).

De methode is gerelateerd aan de oplossingsgerichte benadering van Steve de Shazer en Insoo Kim Berg (Måhlberg & Sjöblom, 2008). Hun oplossingsgerichte benadering heeft geleid tot het ontstaan van de Korte Oplossingsgerichte Therapie ook wel KOT genoemd. De methode Kids’Skills is een instrument gericht op de Korte Oplossingsgerichte Therapie.

“Het is lang een droom van mij dat ideeën die centraal staan in de oplossingsgerichte therapie breder toegankelijk zouden worden, niet alleen voor therapeuten, maar voor professionals op allerlei terreinen, die in hun dagelijks werk mensen ontmoeten met de behoefte hun gedrag op een of andere manier te veranderen, of iets te leren dat hen moeilijk valt. Om oplossingsgerichte therapie breder beschikbaar te maken moeten wij, die dit model vertegenwoordigen, ons bezig gaan houden met de vertaling”, aldus Ben Furman (Måhlberg & Sjöblom, 2008, blz. 11).

Zijn methode Kids' Skills is daar een vertaling van en is inzetbaar in o.a. het primair onderwijs.

Het begin

'Walter & Peller (2000) zeggen dat het ontstaan van de psychotherapie de heersende opvatting was dat psychotherapie over problemen en probleemoorzaken diende te gaan'. De oorzaak van het probleem moest gezocht worden zodat het probleem kon worden opgelost (probleemgericht). De vertrouwde psychotherapie duurde vaak lang en was onvoldoende doelgericht. Daarom waren verschillende therapeuten, halverwege de vorige eeuw, opzoek naar therapieën die korter en doelgerichter waren. Eén van die therapeuten was Milton Erickson. Hij geloofde sterk in de kracht van mensen om hun problemen op te lossen. Hij was van mening dat therapie korter kon en dat kleine veranderingen bij cliënten kon leiden tot grotere veranderingen. De kracht en hulpbronnen van cliënten vormden de basis van zijn benadering (Durrant, 2007).

Een andere pionier van de oplossingsgerichte benadering was Gregory Bateson. Hij stelde dat het sociale systeem waarin mensen functioneren sterk van invloed is op het ontstaan van problemen en oplossingen. Zijn oplossingsgerichte benadering en die van Erickson vormden de basis van het Mental Research Institute (MRI), opgericht in 1959 door Don Jackson in Palo Alto, Californië.

Binnen het MRI werd in 1966 door o.a. John Weakland, het Brief Therapy Center opgericht. De therapeuten die binnen dit instituut werkten, ontwikkelden een kortere, doelgerichtere aanpak van therapie. Ze gingen er vanuit dat de persoon die in therapie kwam niet een patiënt was maar een cliënt. Het waren nu niet de therapeuten die bepaalden waar de therapie over ging, maar de cliënt zelf! De therapeuten werkten aan het probleem dat de cliënt zelf aangaf. De therapeuten waren van mening dat het niet nodig was om over diepliggende oorzaken te praten. Zij gingen er vanuit dat de oorzaak in het hier-en-nu lag en dat daar ook de oplossing te vinden was. Hun redenering was: als de cliënt nú een probleem heeft, dan doet hij nú blijkbaar iets fout. Hij houdt het probleem in stand door zijn eigen gedrag. Het doel van de therapie was om uit te zoeken wat de persoon fout deed en hem er toe te

brengen hiermee te stoppen en er iets anders voor in de plaats te gaan doen. (Visser,2008).

Eén van de oprichters van het Brief Therapy Center, John Weakland was de zowel de mentor van Insoo Kim Berg als van Steve de Shazer. Steve de Shazer en Insoo Kim Berg experimenteerde in die tijd met het zogenaamde one-way spiegel, een doorkijkspiegel, een wand waardoor een team van therapeuten naar een gesprek konden kijken zonder dat de cliënt en therapeut hen konden zien. Het doel van de one-way spiegel was om te leren door het observeren van gesprekken. Aan het einde van de therapiesessie ging de therapeut naar de achterkant van de one-way spiegel om te overleggen met het team. Daar kreeg hij tips en feedback en ging hij vervolgens terug naar de cliënt om de feedback en tips te geven en het gesprek af te sluiten (De Jong & Berg, 2004).

In 1978 begonnen De Shazer en Berg hun eigen praktijk, het Brief Family Therapy Center (BFTC) in Milwaukee. Zij ontwikkelden het model van de oplossingsgerichte benadering verder, gebaseerd op de MRI benadering, waarbij met name de ideeën van Milton Erickson centraal stonden, t.w. de kracht en hulpbronnen van de mensen zelf. Tijdens de verdere ontwikkeling van het model werd de ervaring van de cliënt een belangrijker criterium. Elke keer dat een cliënt rapporteerde dat de interventie had geleid tot een positieve verandering beschouwden zij die interventie als nuttig. M.a.w. Zij stelden “wat werkt” gelijk aan wat cliënt beschouwde als nuttig. Met de aantekening dat wat bij de ene cliënt goed werkte niet automatisch betekende dat het bij de andere cliënt ook goed werkte. Zij realiseerde zich hoe belangrijk het was om nauwkeurig aandacht te besteden aan hoe individuele cliënten reageerden op wat er ook maar gebeurde tijdens de gesprekken en hoe ze dit konden benutten. Tijdens de interventies richtte De Shazer zich steeds meer op wat wel werkte. Hij en zijn team gingen steeds meer gebruik maken van de oplossingsgerichte aanpak i.p.v. de probleemgerichte aanpak. In plaats van hard proberen te begrijpen waarom iets niet werkt, wordt de aandacht gericht op het uitvinden en toepassen van wat wel werkt. De Shazer stelde dat verandering, door het accent te leggen op wat wel werkt, te realiseren is en begon steeds bewuster interventies te gebruiken die daarop inspeelden.

Dit was het begin van het stellen van oplossingsgerichte vragen, zoals: “Waaraan zul je straks merken dat het beter gaat?” Vervolgens introduceerde De Shazer de

schaalvraag, waarbij de 10 staat voor de gewenste situatie en de 0 voor de situatie waarin het probleem op zijn ergst is. Daarna volgende o.a. de vragen zoals “Wat gaat beter?”, het vragen naar uitzonderingen, de wondervraag, complimenteren, enzovoort. (Visser, 2008). De Shazer en Berg werkten de gesprekstechnieken t.b.v. oplossingsgerichte interventies verder uit en zo ontstond de geboorte van het oplossingsgericht werken met cliënten. Hun oplossingsgerichte benadering is de bakermat van het oplossingsgericht werken voor veel specialisten, zoals Ben Furman en Louis Cauffman. Die op hun beurt hun eigen vertaalslag hebben gemaakt van het oplossingsgericht werken.

2.2 Probleemgericht versus oplossingsgericht denken en werken

De Shazer en zijn BFTC team richtte zich tijdens interventies met cliënten steeds meer op wat wel werkte. Zij gingen steeds meer gebruik maken van de oplossingsgerichte aanpak i.p.v. de probleemgerichte aanpak. In plaats van hard proberen te begrijpen waarom iets niet werkt, wordt de aandacht gericht op het uitvinden en toepassen van wat wel werkt. Maar wat is nu eigenlijk het verschil tussen de probleemgerichte benadering en de oplossingsgerichte benadering?

De Probleemgerichte benadering

Bij probleemgericht benadering wordt gezocht naar de oorzaak van het probleem. Waar komt het probleem vandaan? Wat is de oorzaak van het probleem. Wat is de reden van het probleem? Het verleden van de cliënt speelt een belangrijke rol. Er zal worden gezocht naar wat en wanneer het misging. Wiens fout is het dat het misging? Bij deze benadering geeft de expert antwoord op de vragen bij het analyseren en diagnosticeren van de oorzaak. (Cauffman & Van Dijk, 2009). Vooruitgang is pas te bemerken als er grote veranderingen te constateren zijn.

De Oplossingsgerichte benadering

De oplossingsgerichte benadering richt zich meer op de aanpak van het probleem dan op de oorzaak van het probleem. Deze benadering blijft niet in het verleden hangen maar kijkt naar de toekomst. Het accent ligt op wat goed gaat en legt daar de nadruk op. Het maakt daarbij gebruik van de krachten en de hulpbronnen (de talenten en mogelijkheden) van de cliënt zelf. De cliënt wordt middels gesprekken begeleidt in het zelf bedenken van oplossingen. De expert stelt

constructieve vragen en de cliënt geeft het antwoord. Kleine vooruitgangen worden gecompimenteerd.

“Het benadrukken van prestaties en verbeteringen is meer dan een therapeutische techniek die tot doel heeft die elementen te benoemen die kunnen bijdragen aan het vinden van oplossingen. Het is een stimulans voor het natuurlijke optimisme van een cliënt die hem helpt op de toekomst gericht te blijven, niet alleen met betrekking tot zijn knelpunten, maar vooral tot het leven zelf”, aldus Furman & Ahola (Måhlberg & Sjöblom, 2008, blz. 35).

Complimenteren stimuleert het zelfvertrouwen en de eigenwaarde van een persoon. Deze twee elementen zijn van wezenlijk belang om de doelen te realiseren die men voor ogen heeft. Ondanks dit gegeven zegt J. van Balkom:

“Toch bestaat er zoiets als de leerkrachtval: we reageren op negatief, maar niet wanneer het juist goed gaat” (CNV Onderwijs, Zorg Primair no. 1/2010).

2.3 Werken aan gedragsverandering met leerlingen

Er zijn verschillende methodieken om oplossingsgericht te werken, waaronder de De Zevenstappendans en de methode Kids'Skills. Hieronder volgt wat deze methodieken inhouden.

2.3.1 Oplossingsgericht werken a.d.h.v. De Zevenstappendans

Tijdens het eerste en tweede jaar van de opleiding heb ik kennisgemaakt met 'De Zevenstappendans' van Cauffman. De Zevenstappendans omvat 7 stappen die gehanteerd kunnen worden bij het voeren van een oplossingsgericht gesprek.

Tijdens de studietweedaagse (Dick van Dijk) in het eerste studiejaar was ik gefascineerd door deze techniek en keek er naar uit om ermee aan de slag te gaan. In het tweede jaar heb ik geoefend in het voeren van oplossingsgerichte gesprekken a.d.h.v. 'De Zevenstappendans' van Cauffman. Deze oplossingsgerichte benadering heb ik als prettig ervaren omdat ik door middel van het voeren van constructieve gesprekken (de zeven stappen) de leerlingen heb kunnen begeleiden in het bedenken van oplossingen. Voor mij biedt De Zevenstappendans een houvast omdat de technieken, zoals o.a.: aandacht hebben voor wat wel werkt, schalen,

wondervraag, herkaderen en complimenteren duidelijk naar voren komen in deze benadering van oplossingsgericht werken.

Oplossingsgericht werken met de technieken van De Zevenstappendans van Cauffman is gebaseerd op de oplossingsgerichte benadering van Steve de Shazer en zijn BFTC team.

figuur 1: De Zevenstappendans.

De Zevenstappendans bestaat uit de volgende 7 stappen:

Stap 1: Contact leggen.

Hierbij gaat het om de onderlinge relatie. Deze is bepalend in hoeverre de cliënt mij vertrouwt, zich veilig voelt bij mij en in hoeverre ik hem accepteer zoals hij is. Het gaat er hierbij om dat ik oprechte aandacht geef (empathie). De motor van verandering is het eerste contact! En die moet positief zijn! Het eerste contact hoeft geen diepgaand gesprek te zijn. Het gaat hierbij om het bieden van vertrouwen en respect.

Stap 2: Context verhelderen.

In deze fase van het gesprek gaat het er niet om dat ik de oorzaak van het probleem achterhaald, maar wel de achtergronden. Via een gewoon gesprek (It's just a conversation), waarin empathie wordt getoond (zoals bijv: 'Wat vervelend voor je'),

probeer je de achtergronden te achterhalen. Door bijvoorbeeld de vraag te stellen: Wanneer heb je dat? Wanneer heb je 't het minst?

Stap 3: Doelen stellen.

In de derde fase van het gesprek gaat het erom dat de cliënt doelen stelt.

Wat is zijn doel? Waar hoopt de cliënt op (de wensmachine).

Bijvoorbeeld door de vraag te stellen: 'Wat moeten we vandaag bespreken, zodat dit gesprek voor jou nuttig zal zijn?'

De doelen moeten: praktisch, realistisch, realiseerbaar en observeerbaar zijn. Daarnaast is het van belang te realiseren dat elk doel begint met kleine stapjes. Niet te veel in één keer wensen. Een probleem omzetten in een oplossing gaat niet van vandaag op morgen. Het gebeurt in kleine stapjes. Oplossingsgericht werken is immers een proces.

Stap 4: Resources / krachtbronnen ontdekken.

In deze fase van het gesprek gaat het om het zoeken van uitzonderingen. Wat zijn de sterke kanten van de cliënt. Wat zijn de krachtbronnen / hulpbronnen van de cliënt die kunnen leiden tot een oplossing? Wat gaat er al goed? Hoe lukt het de cliënt om dat voor elkaar te krijgen?

Stap 5: Complimenten geven.

In deze fase van het gesprek geef je op, wat goed gaat, een compliment. Ook benoem je de krachtbronnen/hulpbronnen van de cliënt. Met het doel dat de cliënt zijn probleem leert te relativiseren. Hiermee kom je in de 6de fase van het gesprek:

Stap 6: Differentiëren.

Hier gaat het om het aanbrengen van nuanceringen en het stellen van de schaalvraag. "Als je jezelf zou moeten plaatsen op een schaal van 1 t/m 10 waar plaats je jezelf dan?". De 'Schaalvraag' is een hulpmiddel voor de coach/leerkracht om in te schatten wat het gewicht is van de situatie.

Wanneer de schaalvraag wordt ingezet is afhankelijk van het verloop van het gesprek. De coach/leerkracht bepaalt zelf in welke fase van het gesprek de schaalvraag ingezet wordt. Het juiste moment is afhankelijk van het verloop van het gesprek.

Stap 7: Toekomstoriëntatie.

Om in te schatten in hoeverre de cliënt aan het eind van het gesprek zijn probleem kan relativeren stel je de 'Wondervraag': 'Als je morgen wakker wordt, wat zal er dan verandert zijn?/ Wat zal er anders zijn? Wat wens je dat er anders gaat?

Het complimenteren (stap 5) is in deze benadering een techniek dat gedurende het hele gesprek de aandacht heeft. *"Een goed compliment is afgestemd op het doel van de geadresseerde en zijn resources"* (Cauffman & Van Dijk, 2009, blz. 67).

Oplossingsgerichte Flowchart

Cauffman geeft aan dat voorafgaand aan De Zevenstappendans het belangrijk is te weten hoeveel mandaat de coach/leerkracht van zijn cliënt krijgt en wanneer welke interventie van De Zevenstappendans toegepast kan worden. In de Oplossingsgerichte Flowchart wordt dat stap voor stap aangegeven. Daarbij zijn vier fundamentele startvragen van belang:

1. Hebben we te maken met een probleem of een beperking?

Is er een probleem : dan is daar een oplossing voor denkbaar.

Is er een beperking: dan is er geen oplossing voor denkbaar. De omstandigheid is zoals die is. Bijvoorbeeld: geslacht, een handicap.

2. Stelt de cliënt een hulpvraag?

Hierbij gaat het o.a. om dat ik van de cliënt het mandaat hebt gekregen.

3. Is die hulpvraag werkbaar?

Hierbij is het van belang in te zien of ik iets met die hulpvraag kan doen of dat het buiten mijn macht ligt. Zoals: "Ik wil dat mijn ouders aardiger tegen mij zijn".

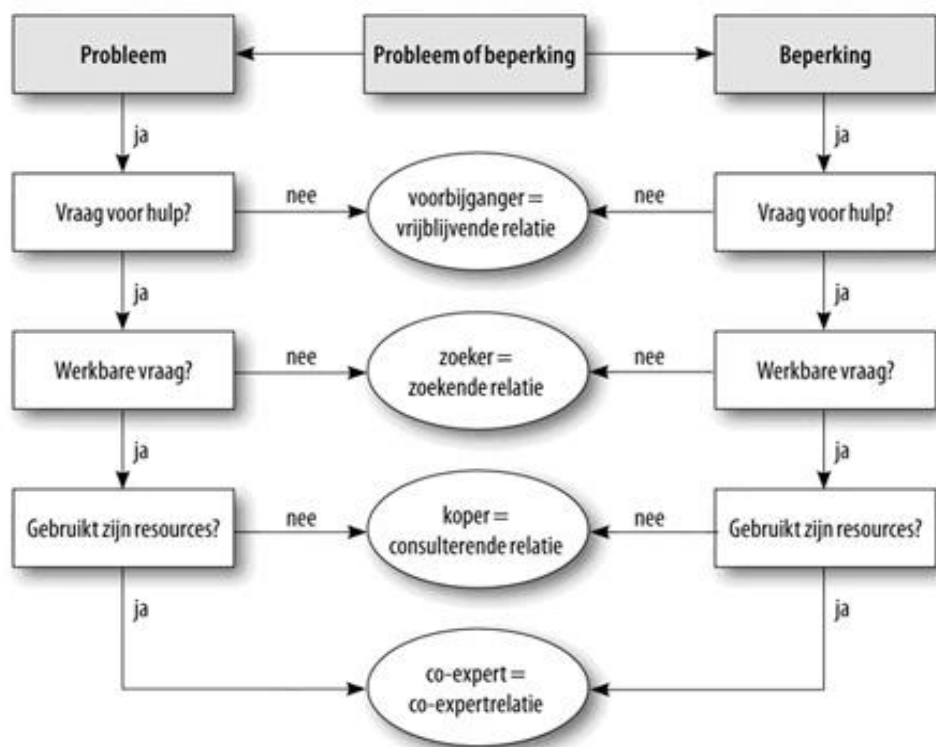
4. Kan de cliënt zijn resources gebruiken?

Hierbij is het van belang in te zien in hoeverre de cliënt zijn

hulpbronnen/krachtbronnen kan inzetten bij het oplossen van het probleem.

In de Flowchart worden tevens de werkrelaties tussen de coach/leerkracht en de cliënt aangegeven. Het bepalen van de werkrelatie helpt je de juiste interventies in te zetten en te bepalen hoeveel mandaat je krijgt.

- *De vrijblijvende werkrelatie:* er is geen concrete hulpvraag of te wel de cliënt geeft geen mandaat. Het contact is vrijblijvend.
- *De zoekende werkrelatie:* er is wel een hulpvraag maar weet niet hoe deze aan te pakken.
- *De consulerende werkrelatie:* er is wel een hulpvraag maar de cliënt kan zijn eigen krachtbronnen niet inzetten. De cliënt komt vragen hoe hij zijn krachtbronnen kan inzetten.
- *De co-expertrelatie:* er is een hulpvraag, de doelen zijn werkbaar en de eigen krachtbronnen kunnen ingezet worden. Hierbij is de vraag in hoeverre de cliënt mij nog nodig heeft.

figuur 2: De Oplossingsgerichte Flowchart.

De Zevenstappendans, de oplossingsgerichte Flowchart en de oplossingsgerichte benadering van Steve de Shazer zijn samengevat tot het *Protocol Oplossingsgerichte Gespreksvoering* (zie bijlagen). Omdat dit protocol de stappen van De Zevenstappendans omvat ga ik het als leidraad gebruiken bij het voeren van de oplossingsgerichte gesprekken, dat vooraf gaat aan het oplossingsgericht werken met de methode Kids'Skills.

2.3.2 Oplossingsgericht werken a.d.h.v. Kids'Skills

Net zoals De Zevenstappendans is ook Kids'Skills gebaseerd op de oplossingsgerichte benadering van Steve De Shazer en zijn BFTC team met als o.a. de volgende overeenkomsten: de cliënt staat centraal, volledige mandaat van de cliënt is een vereiste, de therapie moet kort zijn en er moet niet gezocht worden naar de oorspronkelijke oorzaak van het probleem. Kids'Skills is een toepassing van het oplossingsgericht denken.

De voornaamste kracht van Kids'Skills is volgens Furman (2008) gebaseerd op het idee dat kinderen geen problemen hebben, alleen vaardigheden die zij nog niet hebben geleerd. *“Het idee dat kinderen vaardigheden moeten leren is iets wat hen veel meer aanspreekt en meer motiveert, dan het idee dat ze een oplossing voor problemen moeten vinden”.* (Furman, 2008).

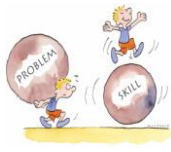
Daarnaast is deze methode gericht op het idee dat kinderen actief moeten meewerken aan het leren van de vaardigheden die zij nodig hebben om problemen te overwinnen.

Tijdens het werken met Kids' Skills wordt er gewerkt aan het vergroten van de motivatie en het wekken van de belangstelling. Dit wordt onder andere gestimuleerd door kinderen een naam en een totemfiguur te laten bedenken voor hun vaardigheid, de kinderen bewust te maken van wat de voordelen voor hen en hun omgeving kunnen zijn bij het beheersen van die vaardigheid en het van te voren plannen hoe het behalen van de vaardigheid wordt gevierd.

Kids'Skills richt zich m.b.v. 15 stappen op een korte oplossingsgerichte aanpak waarbij het kind op een positieve, constructieve en speelse manier vaardigheden aanleert die het nog niet beheerst of onvoldoende ontwikkeld heeft.

Het kind geeft zelf de hulpvraag / probleem aan. Het probleem wordt 'gepeld' / vertaald' naar een vaardigheid a.d.h.v. 15 stappen.

Kids' Skills

<u>Stap1:</u> Problemen vertalen in vaardigheden. Nagaan welke vaardigheden het kind moet hebben om het probleem te overwinnen.		<u>Stap2:</u> Het eens worden over de vaardigheid die geleerd moet worden. Het probleem met het kind bespreken en het eens worden over de vaardigheid die het gaat leren.	
<u>Stap3:</u> De voordelen van een vaardigheid onderzoeken. Het kind meer bewust maken van de voordelen die het heeft om iets te kunnen.		<u>Stap4:</u> De vaardigheid een naam geven. Laat het kind de vaardigheid een naam geven.	
<u>Stap5:</u> Een totemfiguur kiezen. Laat het kind een dier of een ander figuur kiezen die helpt bij het leren van de vaardigheid.		<u>Stap6:</u> Supporters werven. Laat het kind een aantal mensen vragen om supporter te worden.	
<u>Stap7:</u> Meer zelfvertrouwen geven. Laat het kind meer vertrouwen krijgen dat het de vaardigheid kan leren.		<u>Stap8:</u> Plannen maken om te vieren. Maak samen met het kind vooraf een plan hoe je het gaat vieren wanneer het de vaardigheid beheerst.	
<u>Stap9:</u> De vaardigheid omschrijven. Laat het kind zelf vertellen en voordoen hoe het zich zal gedragen wanneer het de vaardigheid beheerst.		<u>Stap10:</u> Naar buiten treden. Laat mensen het weten welke vaardigheid het kind aan het leren is.	
<u>Stap 11:</u> De vaardigheid oefenen. Spreek samen met het kind af hoe het de vaardigheid gaat oefenen.		<u>Stap12:</u> Geheugensteuntjes bedenken. Laat het kind zelf vertellen hoe het wil dat anderen reageren wanneer het zijn vaardigheid vergeet.	

Stap13: Vieren dat het gelukt is. Wanneer het kind de vaardigheid beheerst, is het tijd om dat te vieren en het kind de kans te geven iedereen te bedanken die daarbij geholpen heeft.		Stap14: De vaardigheid aan anderen doorgeven. Stimuleer het kind om een ander kind nieuwe vaardigheid te leren.	
Stap15: Op naar de volgende vaardigheid. Kom tot overeenstemming met het kind over de volgende vaardigheid die het gaat leren.			

De 15 stappen kunnen opgevat worden als een programma dat van stap 1 tot en met stap 15 uitgevoerd kan worden. De methode biedt echter ook de ruimte om zelf te bepalen welke stappen er wel uitgevoerd worden en welke niet. In zijn boek beschrijft Furman (2008): *“Wanneer je als leerkracht weinig ervaring hebt met de werkwijze van Kids’ Skills is het verstandig alle vijftien stappen uit de methode te volgen en pas te gaan improviseren als je meer vertrouwt bent met de werkwijze”*.

Furman (2008) beschrijft in zijn boek “de methode Kids’Skills” de 15 stappen. De belangrijkste aandachtspunten die voor mij van betekenis kunnen zijn bij het inzetten van Kids’ Skills tijdens dit onderzoek heb ik per stap als volgt uitgewerkt:

- **Stap 1:** Kids’ Skills gaat uit van het idee dat de problemen waarmee een kind geconfronteerd wordt het best kunnen worden opgelost door het kind een specifieke vaardigheid te laten leren. Furman stelt: *“Wanneer we nadenken over de vaardigheid die voor de oplossing van een probleem moet zorgen, moeten we altijd de regel van de oplossingsgerichte psychologie in gedachten houden die zegt dat een vaardigheid nooit moet inhouden dat je ophoudt met iets dat verkeerd is, maar dat je juist het goede leert doen”*.

Kinderen zullen gemakkelijker met hun problemen leren omgaan, als je hun idee dat ze een heleboel problemen hebben vervangt door het idee dat ze gewoon verschillende vaardigheden moeten leren of verbeteren.

Tijdens het werken met Kids’ Skills wordt er steeds maar aan één vaardigheid gewerkt. Samen met het kind wordt besloten welke vaardigheid het kind als eerst gaat leren.

- Stap 2: Praat in termen van “we” in plaats van “ik” als je een vaardigheid voorstelt. Kinderen vinden een voorstel of verzoek om iets te leren makkelijker te accepteren wanneer het voorstel van verschillende mensen komt en i.p.v één persoon. Ze reageren positiever als er wordt gezegd: “We willen dat je...leert” in plaats van “Ik wil dat je...leert”.
- Stap3: Hoe meer voordelen het kind erin ziet om iets te leren, des te sterker is zijn motivatie. De taak van de begeleider is dan ook het kind te helpen inzien wat een geweldige voordelen het heeft om de vaardigheid te leren, niet alleen voor het kind zelf, maar ook voor anderen.
- Stap 4: Het geven van een eigen naam aan de vaardigheid vergroot bij het kind het gevoel dat het iets van hem is en niet alleen iets is dat andere mensen van hem willen. Soms vinden kinderen het moeilijk om een naam voor een vaardigheid te bedenken. Wanneer in stap 5 een totemfiguur is gekozen, komt er meestal spontaan een naam voor de vaardigheid naar boven.
- Stap 5: De totemfiguur is voor een kind iets vanzelfsprekends, omdat veel kinderen op een bepaald moment in hun ontwikkeling denkbeeldige vrienden hebben met wie ze praten en spelen en die hen helpen in moeilijke tijden. De totemfiguur kan het kind op verschillende manieren helpen, zoals: het kind helpen herinneren dat hij zijn vaardigheid moeten oefenen, het kind aan z’n vaardigheid helpen herinneren als het ongewenst gedrag terugkomt. Op een school in Finland hebben ze een muur waar alle kinderen hun eigen Kids’ Skills-poster ophangen. Dat is een blaadje met de naam van het kind en een beschrijving van de vaardigheid die het kind op dat moment leert. Dit is een idee die ik eventueel ook wil gaan toepassen bij mijn onderzoekskinderen.
- Stap 6: Kinderen hebben de steun van hun totem nodig, maar ze hebben ook behoefte aan de steun van echte mensen in de vorm van supporters. Hoe meer supporters, des te eerder het lukt. Supporters kunnen het kind op verschillende manieren helpen, zoals: het kind te stimuleren door te zeggen dat het een goede beslissing is geweest om die specifieke vaardigheid te gaan leren, het kind meer zelfvertrouwen te geven dat het die vaardigheid kan leren door het kind voor te houden dat zij vertrouwen in hem hebben, het kind te bewonderen wanneer het vooruit gaat of van zijn vaardigheden blijf geeft, het kind weer te helpen wanneer het de vaardigheid even is vergeten.

- Stap 7: Wanneer het kind ziet dat andere mensen (bijvoorbeeld de supporters) overtuigd zijn dat het kind zijn vaardigheid zal kunnen leren, raakt het daar zelf ook van overtuigd.
- Stap 8: Door vooraf te plannen hoe het kind het gaat vieren krijgt de kind de boodschap dat het de vaardigheid kan leren. Het plannen van het feestje draagt bij aan vergroting van het zelfvertrouwen. En een serieus gesprek over hoe het gevierd wordt als het de vaardigheid beheerst is voor het kind een extra aanwijzing dat de volwassenen er vertrouwen in hebben dat het kind zal slagen. Als het kind het niet wil vieren omdat er een zekere schaamte in het spel is dan moet dat gewaardeerd worden.
- Stap 9: Soms weet een kind niet hoe een bepaalde vaardigheid in de praktijk eruit ziet. Het is dan belangrijk om met het kind te bespreken hoe hij geacht wordt zich te gedragen wanneer ze de betreffende vaardigheid eenmaal hebben geleerd. Vaardigheden demonstreren is niet alleen nuttig omdat het kind daardoor een duidelijker beeld krijgt van wat het betekent om iets te kunnen. Het helpt hem ook aan ideeën over hoe hij die vaardigheid in de praktijk zou kunnen brengen.
- Stap 10: Anderen kunnen een kind alleen stimuleren als ze weten wat hij aan het leren is. Daarom is het belangrijk dat het kind aan anderen laat weten welke vaardigheid het kind aan het leren is.
- Stap 11: Als een kind een vaardigheid wil leren moet het kunnen oefenen. En als dat oefenen tot resultaat moet leiden dan moet dat regelmatig en over een lange periode worden gedaan. De beste manier om te oefenen is door het te doen. De begeleider kan een kind daarin stimuleren en belonen door bijvoorbeeld het kind te complimenteren om het moment dat het zijn vaardigheid laat zien.
- Stap 12: Een kind kan, nadat het de vaardigheid heeft geleerd, zijn vaardigheid vergeten en terugvallen in het oude gedrag. Het is dan belangrijk om dit met het kind te bespreken en spreek met het kind af hoe er met zo'n situatie moet worden omgegaan. Het is belangrijk dat het kind zelf de verantwoordelijkheid neemt om te vertellen hoe anderen volgens hem moeten reageren op situaties waarin hij terugvalt naar zijn oude gewoonte. Wanneer het kind heeft besloten hoe anderen hem aan zijn vaardigheid moeten herinneren, kan het voorstel worden uitgetest om te zien hoe het werkt. Het totemfiguur kan hier eventueel bij helpen, maar ook de supporters. De reacties van de supporters zal dan eerder worden gezien als een hulpgebaar i.p.v. een verwijt.

- Stap 13: Een belangrijk onderdeel van het vieren is dat het kind zijn supporters bedankt , omdat zij hem hebben geholpen bij het leren van zijn vaardigheid. Dit houdt in dat er met het kind wordt gepraat om hem er meer van bewust te maken dat verschillende mensen hem hebben geholpen, gestimuleerd en gesteund hebben bij het aanleren van zijn vaardigheid. Wanneer een kind anderen bedankt voor hun hulp heeft dat vaak een gunstig effect op de reputatie van het kind. Wanneer een kind gedragsproblemen heeft, heeft dat vaak een negatief invloed op zijn reputatie. Wanneer de problemen in vaardigheden worden vertaald en openlijk wordt gesproken over de vaardigheid die het kind aan het leren is, heeft dat vaak een gunstige invloed op de reputatie. Het kan ook voorkomen dat het kind moeite heeft om een bepaalde vaardigheid te leren. Het is dan belangrijk om te achterhalen wat de reden daar van is. Het kan eventueel zijn dat de te leren vaardigheid te groot of te ingewikkeld is. Een mogelijkheid kan zijn om de vaardigheid aan te passen of in kleinere delen op te splitsen en vervolgens met het kind tot een afspraak te komen dat het zich concentreert op het leren van een van die onderdelen i.p.v. de hele vaardigheid.
- Stap 14: Het doeltreffendste manier om iets te leren is dat het kind het aan iemand anders leert. Hierdoor kan het kind zijn vaardigheid nog meer versterken, zodat de kans op terugval afneemt.
- Stap 15: Er zijn kinderen die met meer dan één probleem te maken hebben. Wanneer een kind zich een vaardigheid eigen maakt is dat een sterke stimulans voor zijn zelfvertrouwen. Dit zelfvertrouwen helpt hem in zijn geloof dat hij ook andere vaardigheden kan leren.
- Bij het werken aan de 15 stappen kan gebruik gemaakt worden van een werkboek “Mijn Kids’Skills vaardighedenboek”.

De onderzochte theorie over o.a. De Zevenstappendans en Kids’Skills zal mij helpen om beide methodieken effectief in te zetten op mijn onderzoekskinderen, zodat ik antwoord kan krijgen op mijn onderzoeksvraag, t.w.:

Lukt het mij om aan de hand van oplossingsgericht werken het probleemgedrag te verbeteren?

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Onderzoeksmethodiek

Dit onderzoek is een individugericht onderzoek. Het onderzoek is gericht op het oplossingsgericht handelen van de leerkracht ten aanzien van enkele kinderen met probleemgedrag. Met als onderliggend doel of dit effect kan hebben op het gedrag van deze kinderen.

3.2 Wie zijn bij het onderzoek betrokken?

Bij het onderzoek zijn indirect betrokken de directeur van KBS ST. Jozef en de IB-er van groep 5b. Met hen heb ik als eerst overleg gepleegd t.a.v. mijn praktijkonderzoek. Na toelichting ervan hebben beide personen goedkeuring verleend aan het onderzoek .

Bij het onderzoek zijn direct betrokken vijf kinderen uit groep 5b, een collega-leerkracht (staat alleen op dinsdag in deze groep) en ikzelf.

Mijn collega-leerkracht zal op de dinsdag de kinderen ondersteunen in het aanleren van de gewenste vaardigheid. De vijf kinderen zijn: Vito, Melvin, Robert, Sem, Michael. Aan het begin van het schooljaar vielen deze kinderen al op door hun ongewenst gedrag.

3.3 Hoe verloopt de dataverzameling?

Voor het verkrijgen van data ten behoeve van mijn onderzoeksvraag en deelvragen is mijn onderzoek opgebouwd uit de volgende stappen:

- Alle ouders van groep 5b ontvangen van mij een brief, waarin ik hen om toestemming vraag om met hun kind gesprekken te voeren t.b.v. mijn praktijkonderzoek, zie bijlage 1.
- Middels observaties van mijn onderzoekskinderen analyseer ik of er sprake is van een daadwerkelijk probleemgedrag. Dit zal afhankelijk zijn van de frequentie van het gedrag.
- Alle leerlingen vullen het sociogram in.
- Ik vul de SEO-DVD competentiemethodieklijst in.

- De gegevens worden in grafieken weergegeven.
- Ik voer met elk van mijn onderzoekskinderen het oplossingsgerichte gesprek a.d.h.v. De Zevenstappendans. Uit het elk gesprek volgt de vaardigheid waar het kind aan wil werken.
- Per kind wordt het “Individuele handelingsplanning bij sociaal-emotionele problemen vanuit een oplossingsgerichte benadering” ingevuld, waarin de resultaten uit het oplossingsgericht gesprek worden verwerkt. In het handelingsplan wordt de methode Kids’ Skills genoteerd als hulpmiddel om de vaardigheid te leren.
- Vervolgens ga ik per kind aan de slag met de methode Kids’ Skills.
- Elke week vinden er evaluatiegesprekken plaats. De gesprekken vinden per kind plaats inclusief zijn supporters (indien het kind dat wenst). De kinderen krijgen ieder een eigen schaalverdeling (thermometer).
De startpositie op de schaal is het punt dat het kind zichzelf heeft gegeven tijdens het oplossingsgericht gesprek. Elke vrijdag ga ik met de kinderen bespreken hoe de vaardigheid zich ontwikkelt. De kinderen geven dan, via het schalen, aan of ze een stapje verder zijn gekomen op de thermometer.
- Met mijn collega-leerkracht evalueer ik wekelijks hoe het op de dinsdag is verlopen.
- Na 12 weken: voer ik een eindobservatie uit, vullen alle kinderen van groep 5b opnieuw het sociogram in en vul ik opnieuw de SEO-DVD competentiemethodiekl ijst in.
- De verkregen gegevens worden weergegeven in grafieken en vergeleken met de verkregen gegevens uit de eerste metingen. Ook de resultaten van het schalen worden in grafieken weergegeven.
- Uit de resultaten van de vergelijkingen worden conclusies getrokken.

3.4 Methode om aan onderzoekgegevens te komen

Om aan onderzoekgegevens te kunnen komen ten behoeve van deelvraag 5 en 6:

- 5) Hoe ga ik de oplossingsgerichte combinatie van De Zevenstappendans en Kids’Skills inzetten bij het begeleiden van kinderen met gedragsproblemen en kinderen met een beperking?
- 6) Kan ik van beide methodieken alle stappen inzetten of zijn er aanpassingen nodig, opdat ik zo gestructureerd mogelijk kan werken?

zal ik eerst de oplossingsgerichte combinatie in de praktijk moeten uitproberen. Pas na de ervaring en evaluatie kan ik antwoord geven op deze deelvragen.

De uitvoering van deelvraag 5 en 6 wordt gedaan in combinatie met het “Individuele handelingsplanning bij sociaal-emotionele problemen vanuit een oplossingsgerichte benadering”.

Voor deelvraag 7 en 8:

- 7) In hoeverre heeft de oplossingsgerichte combinatie geleid tot gedragsverandering?
- 8) Leidt gedragsverandering tot een betere acceptatie door klasgenootjes?

ga ik gebruik maken van:

- Observatietechnieken. Gedurende een periode van één schoolweek ga ik mijn onderzoekskinderen op verschillende momenten en tijdens verschillende activiteiten observeren. Dit wordt twee keer gedaan. De eerste keer vindt plaats aan het begin van het onderzoek. De tweede keer vindt plaats aan het eind van het onderzoek. Zowel de frequenties van het opvallend gedrag tijdens de eerste als de tweede observatie worden in een grafiek weergegeven en met elkaar vergeleken. Uit de vergelijking kan ik afleiden in hoeverre het oplossingsgericht werken heeft geleid tot vermindering van de frequentie van het probleemgedrag.
- Het sociogram. Dit meetinstrument geeft mij inzicht in de relatiepatronen van leerlingen onderling, zowel bij het samen werken als bij het samen spelen. Uit de verkregen informatie kan ik zien hoe mijn onderzoekskinderen in de groep liggen. Alle kinderen uit groep 5b vullen het sociogram twee keer in, aan het begin van het onderzoek en het eind van het onderzoek. Beide resultaten worden in een grafiek weergegeven en met elkaar vergeleken. Uit de vergelijking van de scores kan ik afleiden in hoeverre het oplossingsgericht werken heeft geleid tot een betere acceptatie van mijn onderzoekskinderen door klasgenootjes.
- De SEO-DVD competentiemethodieklijst. Deze vragenlijst wordt door mijzelf ingevuld. Het is een vragenlijst voor de leerkracht. De resultaten die voortkomen uit de analyse van deze vragenlijst geven mij informatie over mijn bevindingen m.b.t. hun sociaal emotionele competenties t.a.v. situaties samen met anderen

als van situaties alleen. Deze informatie acht ik belangrijk omdat ze mij vertelt in hoeverre de kinderen zich competentier hebben ontwikkeld aan het einde van het onderzoek. Het vaststellen van deze ontwikkeling kan invloed hebben op een positieve bijdragen van hun reputatie, zodat ze beter worden geaccepteerd door hun klasgenootjes. Ook deze lijst wordt twee keer ingevuld, aan het begin van het onderzoek en het eind van het onderzoek. Beide resultaten worden in een grafiek weergegeven en met elkaar vergeleken. Uit de vergelijking van de scores kan ik afleiden in hoeverre het oplossingsgericht werken heeft geleid tot een betere acceptatie van mijn onderzoekskinderen door klasgenootjes.

- Het schalen. Tijdens de wekelijkse evaluatie met de kinderen geven zij via het schalen aan hoe hun vordering verloopt. De resultaten van het schalen worden in een grafiek weergegeven en met elkaar vergeleken. Uit de vergelijking van de scores kan ik afleiden in hoeverre het kind zelf vindt dat hij zijn vaardigheid beheerst.

Zowel het sociogram, als de competentiemethodiek zijn kwantitatieve metingen. Deze metingen geven een cijfermatig resultaat van hoe de onderzoekskinderen door hun probleemgedrag of beperking in de groep liggen.

3.5 De betrouwbaarheid, validiteit en ethiek van het onderzoek.

Harinck (2009) stelt het volgende: *“Praktijkonderzoekers komen vaak niet toe aan het berekenen van de betrouwbaarheid en de validiteit van een instrument.....Men ondervangt de zwakte van een instrument door soms meer dan één instrument in te zetten op een zelfde onderzoeksvraag”*. Dit heet volgens Harinck triangulatie.

Triangulatie is een manier om informatie op geldigheid te toetsen. Dat doe je door de informatie en de gegevens die je hebt met minstens drie andere bronnen te vergelijken. Op deze manier wordt de relatieve waarde van de verkregen informatie vergeleken met andere informatiebronnen. Triangulatie kan betrekking hebben op verschillende typen informanten, maar kan ook betrekking hebben op het soort informatiebron.

3.5.1 Triangulatie

In paragraaf 3.4 heb ik beschreven dat er data wordt verzameld over het gedrag van mijn onderzoekskinderen. De triangulatie wordt gewaarborgd doordat ik gebruik maak van minimaal drie verschillende soorten informatiebronnen (observatie, sociogram en seo-dvd competentiemethodiek). Daarnaast kijken de onderzoekskinderen naar hun eigen gedrag, de supporters kijken naar het gedrag van deze kinderen, de collega-leerkracht kijkt naar het gedrag van deze kinderen en de eigen groepsleerkracht kijkt naar het gedrag van deze kinderen.

3.5.2 Ethiek

Voor dit onderzoek is toestemming gevraagd aan de directeur van KBS ST. Jozef en de IB-er van groep 5b. Daarnaast is er schriftelijk toestemming gevraagd aan alle ouders van groep 5b. De ouders van mijn onderzoekskinderen worden op de hoogte gehouden van de toepassingen en de ontwikkeling van hun kind t.a.v. de uitgekozen vaardigheid. Vooraf is aan de ouders gemeld dat de gegevens alleen voor onderzoek gebruikt worden. Daarnaast zijn de namen van de kinderen die aan mijn onderzoek deelnemen onder een fictieve naam in dit verslag weergegeven.

Hoofdstuk 4 Dataverzameling en analyse

Voor mijn onderzoek heb ik gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek. Om het onderzoek meer betrouwbaarheid te geven heb ik gebruik gemaakt van verschillende meetinstrumenten, waarmee ik gegevens kon verzamelen over de ontwikkeling van het gedrag van mijn onderzoekskinderen.

Deze informatiebronnen zijn:

- De observatie: uitgevoerd door mijzelf (de groepsleerkracht)
- Het sociogram: ingevuld door de leerlingen van groep 5b
- De competentiemethodiek: ingevuld door mijzelf (de groepsleerkracht)
- Interventies: schalen a.d.h.v. oplossingsgerichte gespreksvoering en Kids'Skills

Met bovenstaande meetinstrumenten zijn er steeds twee metingen gedaan, t.w.:

- De nulmeting : Dit is de meting vóór het inzetten van oplossingsgericht werken.
- De eindmeting : Dit is de meting ná het inzetten van oplossingsgericht werken.

4.1 De Observatie.

De eerste methode die ik heb ingezet om gegevens te verkrijgen over het gedrag van de kinderen is het observeren. Observeren is een waarnemingsmethode. Via het waarnemen, kijken naar de kinderen, kan ik meten welk opvallend gedrag deze kinderen vertonen en wat de frequentie daarvan is. Er zijn verschillende manieren om tijdens observaties gegevens te verzamelen. Dat kan via ongestructureerde, semi-gestructureerde en gestructureerde observatie. Ik heb gekozen voor de gestructureerde observatie, omdat ik van tevoren bepaal welke gegevens geobserveerd moeten worden. Via de van tevoren bepaalde observatie wil ik gaan onderzoeken of het probleemgedrag aan het einde van mijn onderzoek in frequentie is afgenomen t.a.v. de observatie aan het begin van mijn onderzoek.

De observatie is twee keer uitgevoerd. Zowel aan het begin (de nulmeting) van mijn onderzoek als aan het eind van het onderzoek (eindmeting). Gedurende een periode

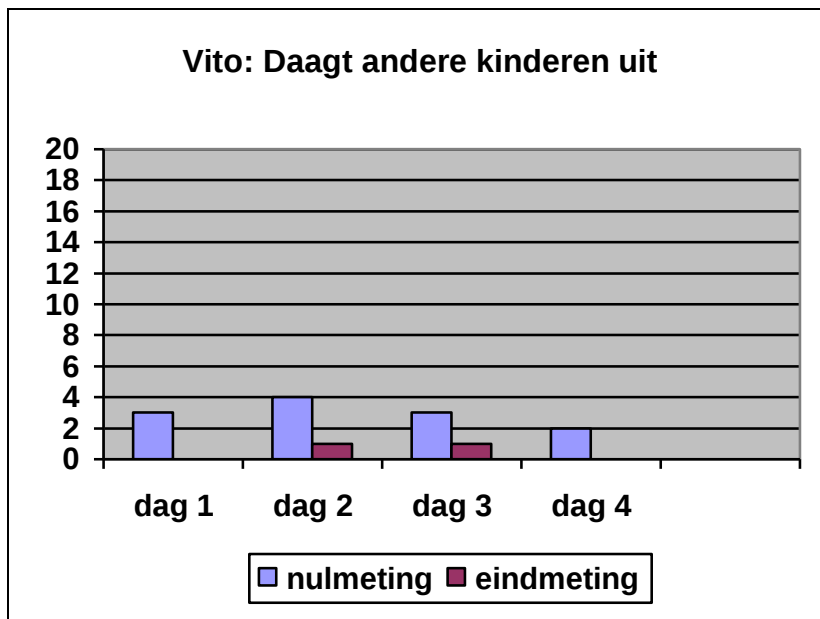
van 4 dagen heb ik één kind de hele dag geobserveerd. Tijdens de observatie heb ik geturfd hoe vaak het probleemgedrag of beperking zich voordeed. Mede uit de analyse van de twee observatiemomenten kan ik analyseren of het mij gelukt is om aan de hand van oplossingsgericht werken gedragsverandering te realiseren bij mijn onderzoekskinderen.

Van der Ploeg (2007) stelt dat er sprake is van ongewenst gedrag als kinderen moeite hebben om zich aan de gehanteerde normen en regels te houden die op school en in de klas gelden. In hoofdstuk 1 onder paragraaf 1.1.5 heb ik een beschrijving gegeven van mijn onderzoekskinderen en hun probleemgedrag of beperking. A.d.h.v. de stelling van Van der Ploeg en de afspraken die in mijn klas gelden, is er voor mij sprake van een probleemgedrag als het ongewenste gedrag minimaal twee keer per dag voorkomt.

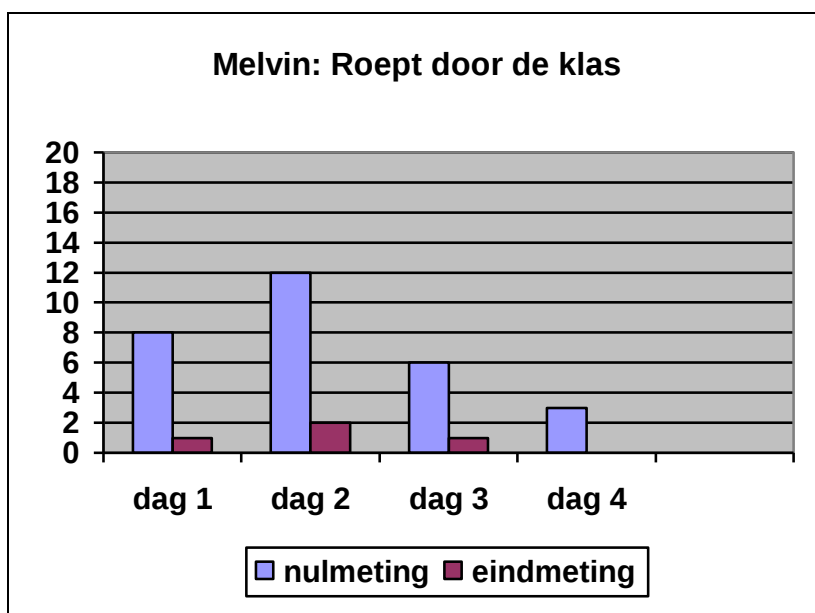
In bijlage 2 staan de scores van de observaties per kind genoteerd met betrekking tot het probleemgedrag of beperking. De resultaten van de observaties zijn in de volgende grafieken weergegeven, inclusief het probleemgedrag of beperking. Voor grafiek 1 t/m grafiek 5 geldt:

- Op de horizontale-as zijn de observatiedagen weergegeven.
- Op de verticale-as zijn de frequenties af te lezen.

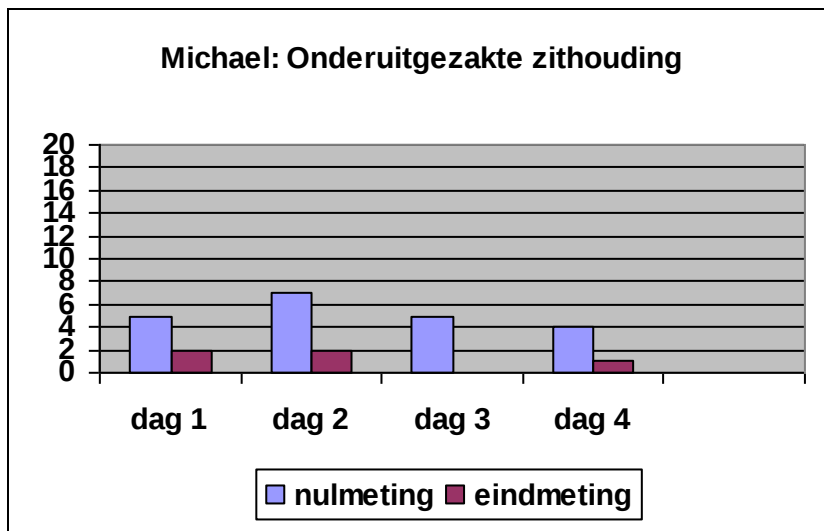
De grafieken laten dus de frequentie van het gedrag per dag zien tijdens de observatie vóór het inzetten van oplossingsgericht werken (=de nulmeting) en ná het inzetten van oplossingsgericht werken (=de eindmeting).

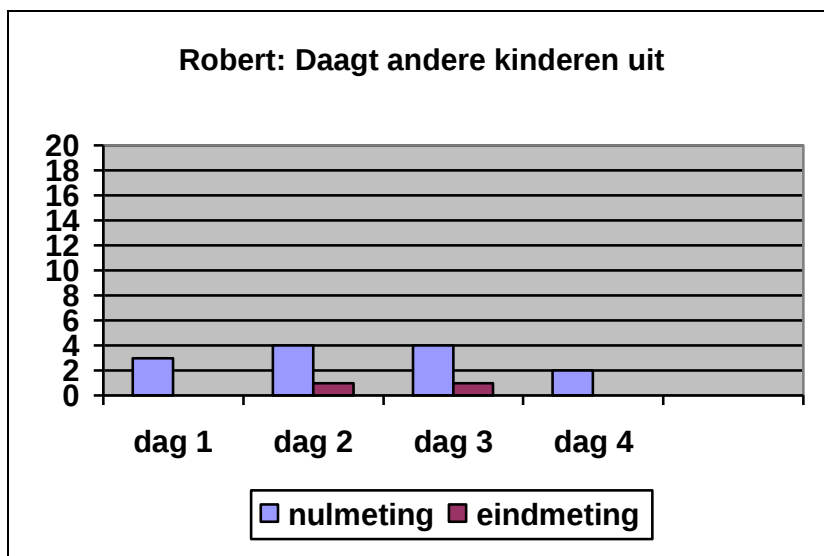
Grafiek 1.

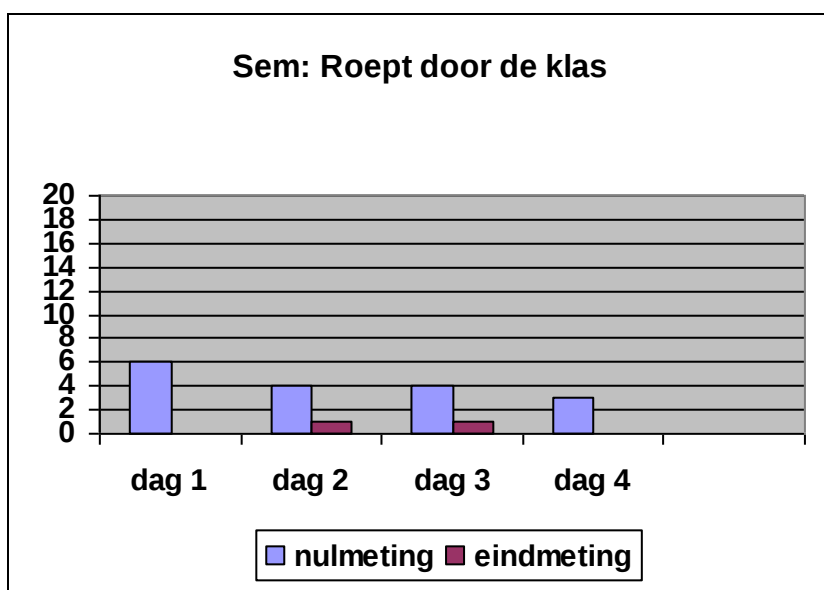
Grafiek 2.

Grafiek 3.

Grafiek 4.

Grafiek 5.

In alle vijf de staafdiagrammen kun je als lezer de resultaten van de nulmetingen (de metingen die zijn gedaan vóór het inzetten van oplossingsgericht werken) en de eindmetingen (de metingen die zijn gedaan ná het inzetten van oplossingsgericht werken) per kind aflezen. Uit de weergaven in alle vijf de grafieken is af te lezen dat alle onderzoekskinderen tijdens de nulmeting hun probleemgedrag of beperking frequenter laten zien dan tijdens de eindmeting.

Tijdens de eindmeting komt het probleemgedrag bij Vito maar op twee dagen voor met een minimale frequentie. Bij Melvin komt tijdens de eindmeting het probleemgedrag op drie dagen nog voor, maar ook bij hem is de frequentie afgenomen. Michael heeft géén probleemgedrag maar een beperking. In zijn grafiek is te zien dat Michael zijn beperking beter kan reguleren. Tevens laat de grafiek van Robert en Sem zien dat ook bij deze twee kinderen de frequentie van het probleemgedrag is afgenomen.

4.2 Het Sociogram

Het sociogram geeft mij inzicht in de relatiepatronen van leerlingen onderling, zowel bij het samen werken als bij het samen spelen. Met de verkregen informatie uit de twee (nulmeting en eindmeting), wil ik te weten komen of gedragsverandering leidt tot een betere acceptatie door klasgenootjes.

Via de website www.sociogram.nl heb ik alle leerlingen uit mijn groep (26 lln) het sociogram laten invullen. Het sociogram richt zich op de onderdelen samen spelen en samen werken. In bijlage 3 t/m 6 zijn de scores af te lezen van de hele groep en hoe ze op elkaar reageren.

Bijlage 3 geeft de nulmeting aan van het samen spelen

Bijlage 4 geeft de eindmeting aan van het samen spelen

Bijlage 5 geeft de nulmeting aan van het samen werken

Bijlage 6 geeft de eindmeting aan van het samen werken

De groepsresultaten worden in bijlage 3 t/m 6 als volgt onderverdeeld:

1. Persoon tot persoon

- Wie kiezen positief op elkaar?
- Wie kiezen negatief op elkaar?
- De negatief-positief gevallen: de eerste leerling heeft de tweede leerling negatief gekozen en de tweede leerling heeft de eerste leerling positief gekozen.

2. Groep

- Wie zijn populair in de groep? (Aantal stemmen > 4: resultaat positief)
- Wie zijn verstoten uit de groep? (Aantal stemmen > 4: resultaat negatief)

Voor grafiek 1 t/m grafiek 4 geldt:

- Op de horizontale-as zijn de fictieve namen van de leerlingen weergegeven.
- Op de verticale-as zijn het aantal stemmen af te lezen die de kinderen hebben gekregen op het onderdeel populair en verstoten.

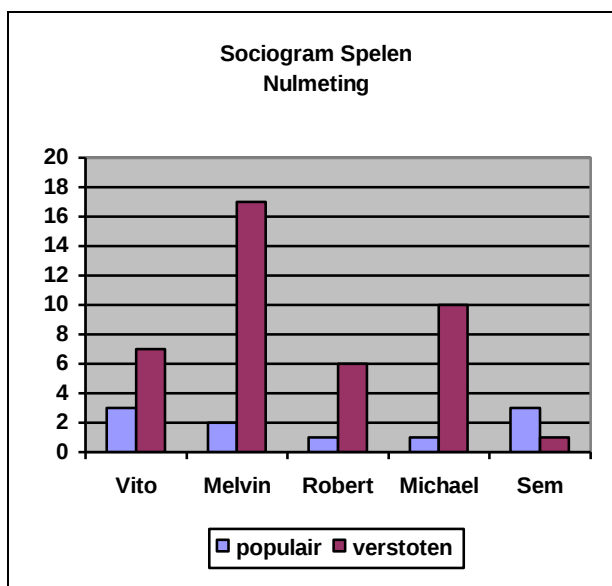
Uit de resultaten van bijlage 3 en 5 (de nulmetingen) blijkt dat de kinderen die ik geobserveerd heb, op het onderdeel:

- populair in de groep: 4 of minder dan 4 stemmen van hun klasgenootjes hebben ontvangen
- verstoten uit de groep: 4 of meer dan 4 stemmen van hun klasgenootjes hebben ontvangen.

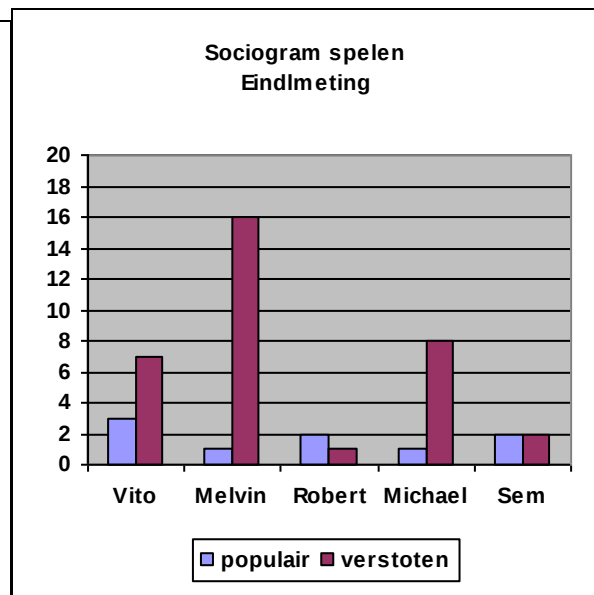
M.a.w. de resultaten van het sociogram laten zien dat mijn onderzoekskinderen, zowel bij het samen spelen als bij het samen werken niet populair zijn en verstoten zijn uit de groep. Deze informatie heb ik verwerkt in grafiek 1 en grafiek 3.

Uit de resultaten van bijlage 5 en 6 (de eindmetingen) blijkt dat de populariteit van enkele onderzoekskinderen een lichte vooruitgang laat zien. Bij anderen is de populariteit het zelfde gebleven of heeft een lichte achteruitgang ondervonden. Aan de andere kant is er bij het merendeel van de kinderen af te lezen dat ze minder verstoten worden door hun klasgenootjes. Dit geldt zowel voor het samen spelen als voor het samen werken. Vito blijft echter verstoten op het onderdeel samen spelen. Opvallend bij Sem is dat ondanks het oplossingsgericht werken, zowel zijn

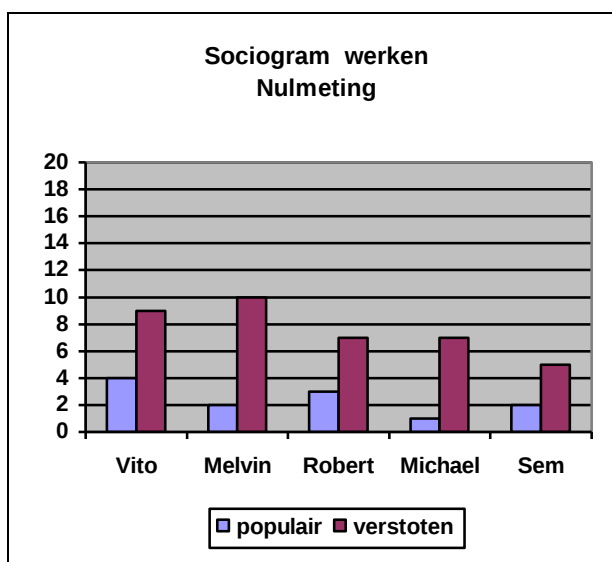
populariteit als het verstoten zijn een negatief resultaat laat zien op het onderdeel samen spelen. Zijn populariteit is afgenomen en de verstoting is toegenomen. Dit geldt echter niet voor het samen werken. Daarbij blijft zijn populariteit hetzelfde, maar zijn verstoting is afgenomen. Bij Melvin is echter de verstoting bij het samen werken toegenomen. De informatie uit bijlage 5 en 6 zijn in grafiek 2 en 4 zichtbaar gemaakt.

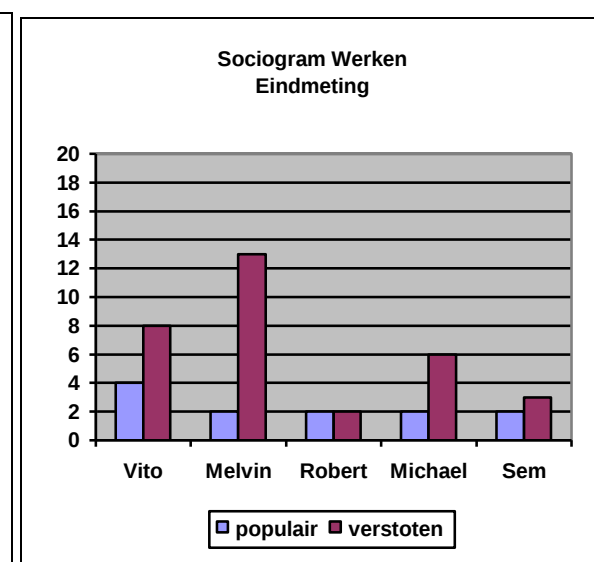
Grafiek 1

Grafiek 2

Grafiek 3

Grafiek 4

4.3 De SEO-DVD Competentiemethodiek

SEO-DVD staat voor Sociaal-Emotionele Ontwikkeling - Denken-Voelen-Doen (Deley, 2004).

SEO-DVD is een signaleringsmethode, waarmee ik het sociaal-emotioneel profiel van een kind in kaart kan brengen. Het bestaat uit twee methodieken: de uitsprakenmethodiek en competentiemethodiek. Voor mijn onderzoek heb ik gebruik gemaakt van de competentiemethodiek omdat ik a.d.h.v. een diagnostische vragenlijst een gericht beeld krijg van de sociaal-emotionele competenties van mijn onderzoekskinderen aan het begin van het onderzoek (de nulmeting) en aan het einde van het onderzoek (de eindmeting).

In de diagnostische vragenlijst zijn 42 competenties opgenomen over sociaal-emotioneel denken, voelen en doen die betrekking hebben op situaties alleen en situaties samen. Er wordt gescoord middels een 5-puntschaal. De competenties zijn verdeeld in zes segmenten. Onder competentie wordt verstaan *“Het vermogen tot denken, voelen en handelen dat mensen in staat stelt zich adequaat te verhouden tot de wereld waarin ze leven”*. (Deley, 2004).

De competentiemethodiek sluit goed aan bij het sociogram. Zowel met de SEO-DVD competentiemethodiek als met het sociogram worden de onderlinge relaties gemeten. Voor mijn onderzoek is het totaalbeeld van de competenties met betrekking tot situaties alleen en situaties samen het belangrijkste. Het totaalbeeld laat mij zien in hoeverre het totale gedrag t.a.v. het denken, voelen en doen als gevolg van het oplossingsgericht werken is veranderd. Uit de analyse van de nul- en eindmetingen zal blijken in hoeverre er sprake is van een positieve verandering van het gedrag.

Van elk kind heb ik de diagnostische vragenlijst ingevuld. In bijlage 7 en 8 zijn de scores van de nulmetingen en de eindmetingen binnen de zes segmenten per kind weergegeven, inclusief de totale resultaten per kind. De verkregen informatie m.b.t. het totale gedrag t.a.v. het denken, voelen en doen heb ik verwerkt in grafiek 1 t/m grafiek 10.

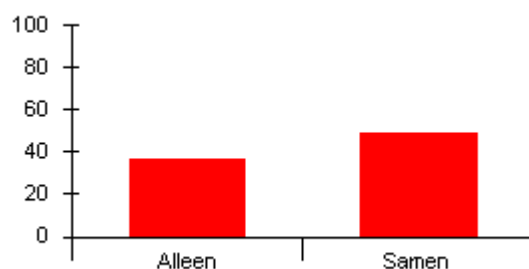
Voor grafiek 1 t/m grafiek 10 geldt:

- Op de horizontale-as zijn de onderdelen situaties alleen en situaties samen weergegeven.
- Op de verticale-as zijn de scores in percentages weergegeven.

Naam leerling: Sem - Nulmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	12	16
Doen	13	15
Voelen	13	20
Totaal	38	51

Percentages alleen/samen

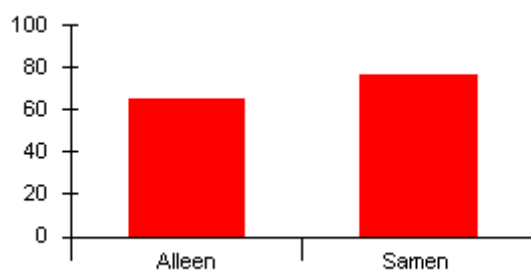

Grafiek 1.

Naam leerling: Sem - Eindmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	21	27
Doen	23	26
Voelen	24	27
Totaal	68	80

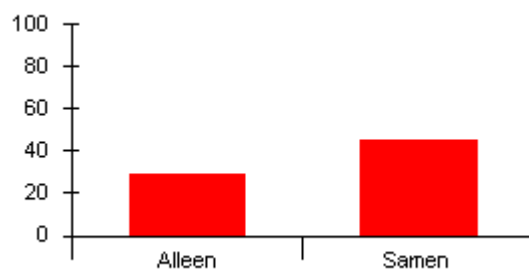
Percentages alleen/samen

Grafiek 2.

Naam leerling: Melvin - Nulmeting

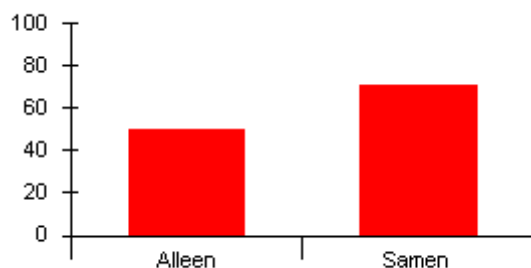
Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	10	16
Doen	9	15
Voelen	11	16
Totaal	30	47

**Percentages
alleen/samen**

Grafiek 3.

Naam leerling: Melvin - Eindmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	16	24
Doen	15	25
Voelen	21	25
Totaal	52	74

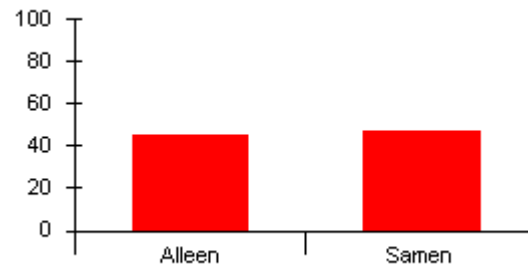
**Percentages
alleen/samen**

Grafiek 4.

Naam leerling: Robert - Nulmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	17	15
Doen	14	16
Voelen	16	18
Totaal	47	49

**Percentages
alleen/samen**

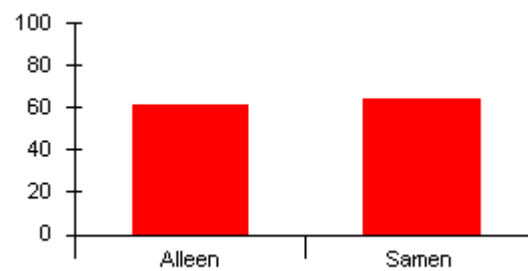

Grafiek 5.

Naam leerling: Robert - Eindmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	25	20
Doen	18	24
Voelen	21	23
Totaal	64	67

**Percentages
alleen/samen**

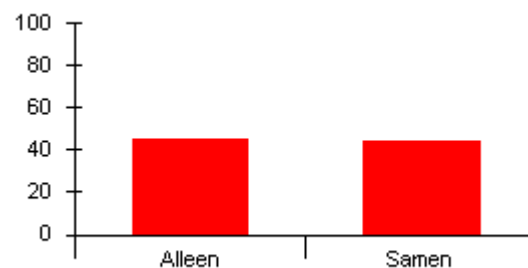

Grafiek 6.

Naam leerling: Vito - Nulmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	17	16
Doen	16	17
Voelen	14	13
Totaal	47	46

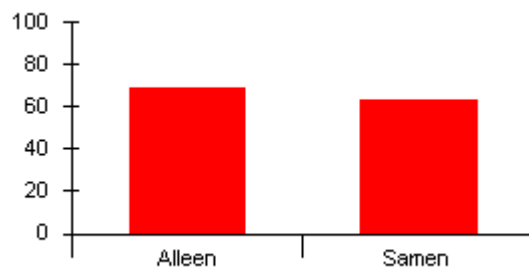
**Percentages
alleen/samen**

Grafiek 7.

Naam leerling: Vito - Eindmeting

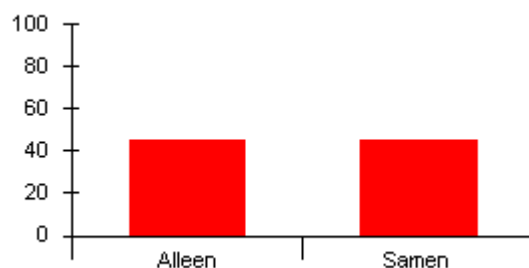
Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	17	16
Doen	16	17
Voelen	14	13
Totaal	47	46

**Percentages
alleen/samen**

Grafiek 8.

Naam leerling: Michael - Nulmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	14	15
Doen	16	17
Voelen	17	15
Totaal	47	47

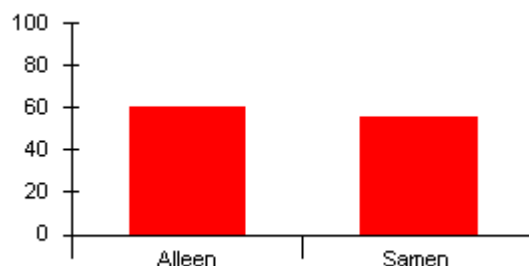
**Percentages
alleen/samen**

Grafiek 9.

Naam leerling: Michael - Eindmeting

Totaalscores	Alleen	Samen
Denken	20	19
Doen	20	20
Voelen	23	19
Totaal	63	58

**Percentages
alleen/samen**

Grafiek 10.

Een scoringspercentage van 100% betekent dat een kind alle competenties beheerst t.a.v. situaties alleen en situaties samen. Voor mijn onderzoek stel ik de norm op 50%. Dit betekent voor mijn onderzoek dat kinderen die ná het oplossingsgericht werken en score laten zien van boven de 50% voldoen aan de norm m.b.t. de competenties t.a.v. situaties alleen en situaties samen. M.a.w. ze zijn competent genoeg in situaties alleen en in situaties samen. Deze competentie kan leiden tot vergroting van hun populariteit en vermindering van het verstoten worden uit de groep. Dit stel ik zo, omdat ik van mening ben dat vergroting van een bepaalde vaardigheid kan leiden tot succeservaring. Deze succeservaring kan vervolgens weer leiden tot toename van het zelfvertrouwen en het welbevinden van een kind. De toename van het zelfvertrouwen en het welbevinden van een kind kan vervolgens weer leiden tot een competentier kind in situaties alleen en situaties met een ander. Deze toename kan vervolgens resulteren in een betere acceptatie door klasgenootjes. Een eventuele toename van het percentage in situaties samen laat dit voor een deel zien. Ik zeg 'voor een deel' omdat enkele vragen die voorkomen op de competentiemethodieklijst te maken hebben met de omgang met elkaar. Zie bijlage 7 en 8.

De grafieken van de nulmetingen laten zien dat bijna alle kinderen (vóór het oplossingsgericht werken) ten aanzien van zowel situaties alleen als situaties samen een percentagescore hebben dat onder de 50% ligt. Na een periode van 12 weken oplossingsgericht gewerkt te hebben laten de grafieken van de eindmetingen zien dat bijna alle kinderen ten aanzien van zowel situaties alleen als situaties samen hun competenties hebben ontwikkeld. De grafieken laten een vooruitgang zien. De kinderen hebben bij de eindmeting allemaal een percentagescore van boven de 50%.

4.4. Schalen OGW.

Na de eerste observaties en het invullen van diverse lijsten heb ik het oplossingsgericht werken ingezet. Als eerst heb ik met de kinderen een oplossingsgericht gesprek gevoerd aan de hand van de flowchart en De Zevenstappendans, die verweven zijn in het Protocol Oplossingsgerichte Gespreksvoering, zie bijlage 9. Via het verkrijgen van het mandaat, het overeenkomen van de te leren vaardigheid, het schalen en het stellen van de wondervraag heb ik de oplossingsgerichte methode Kids'Skills ingezet. In het "Individuele handelingsplanning bij sociaal-emotionele problemen vanuit een oplossingsgerichte benadering", bijlage 11.1 t/m bijlage 11.5 zijn de belangrijkste gegevens, verkregen uit de oplossingsgerichte gesprekken die ik met elk kind heb gevoerd, te lezen. Vervolgens ben ik met elk kind individueel aan de slag gegaan met de methode Kids' Skills aan de hand van het werkboek "Mijn Kids'Skills vaardighedenboek". In bijlage 10.1 t/m 10.5 zijn de uitvoeringen van het werken met De Zevenstappendans en Kids'Skills per leerling beschreven. Tevens is in deze bijlagen te zien dat ik van De Zevenstappendans alle stappen heb doorlopen, m.u.v. stap 7, Toekomstoriëntatie. Stap 7 heb ik veranderd in "Taaksuggestie", zoals beschreven in het Protocol Oplossingsgerichte Gespreksvoering. Ook is in de bijlagen te zien dat ik van de methode Kids'Skills enkele stappen heb samengevoegd, zoals stap 1 en stap 2 van de methode. Deze twee stappen kwamen overeen met stap 2 van De Zevenstappendans. Daarnaast heb ik stap 9 samengevoegd met stap 11, omdat stap 9 niet in het Kids'Skills werkboek voorkwam. Aan stap 14 zijn we nog niet toe gekomen omdat de behandelingsperiode net achter de rug is. Ik wil stap 14, De vaardigheid aan anderen doorgeven, nog wel gaan uitvoeren. Stap 15, Op naar de volgende vaardigheid, ga ik met Melvin en Vito nog uitvoeren. Deze kinderen hebben nog "vaardigheden in de rij staan".

Het schalen, dat bij de oplossingsgerichte gesprekken aanbod kwam, heb ik doorgevoerd in het werken met Kids'Skills. Het schaalprincipe van oplossingsgerichte gespreksvoering, heb ik omgezet in een thermometer met een schaalverdeling van 1 t/m 10. De thermometer heb ik vervolgens ingezet als meetinstrument. Wekelijks evalueerde ik met de kinderen de resultaten van hun vaardigheid. Op hun eigen thermometer konden de kinderen na evaluatie aangeven in hoeverre de thermometer was gestegen. M.a.w. op de thermometer konden de

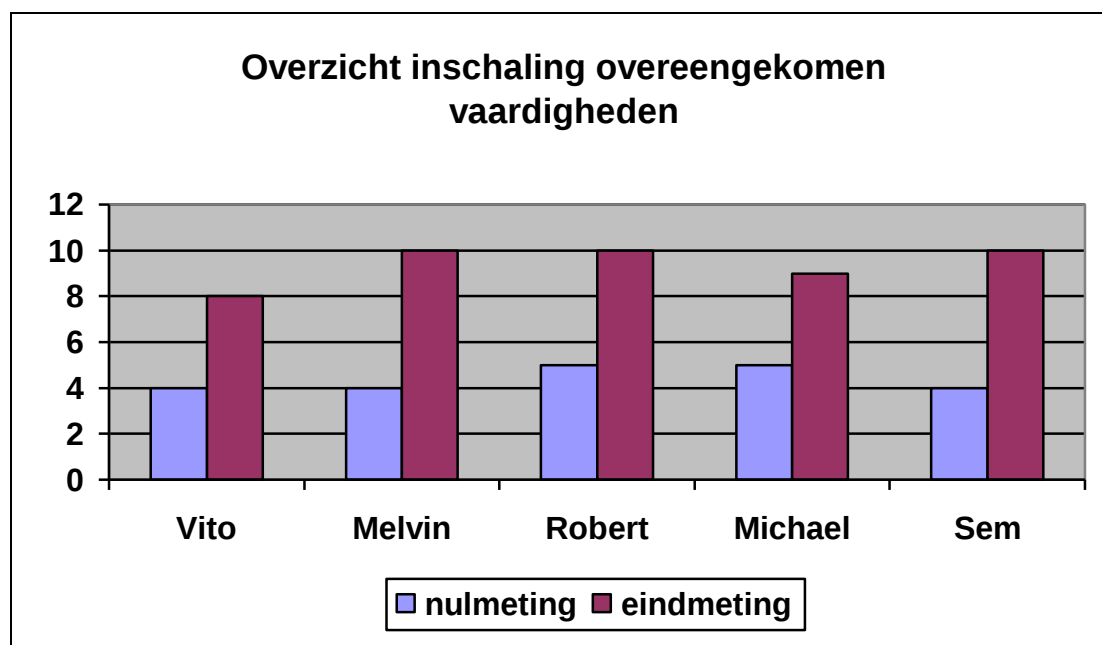
kinderen aangeven of ze vaardiger waren geworden in de vaardigheid die ze wilden leren. De thermometer van elk kind kreeg een plekje op het prikbord in de buurt van de Kids 'Skills poster. Een foto van de totemfiguur kreeg elk kind op zijn tafel geplakt.

De resultaten van het schalen (nulmeting en eindmeting) is uitgewerkt in grafiek 1.

De vaardigheden waar de kinderen aan gewerkt hebben staan beschreven in tabel 1.

Naam kind	Overeengekomen vaardigheden
Vito	Aardig zijn tegen andere kinderen
Melvin	Vinger opsteken als ik iets wil vragen of zeggen
Robert	Aardig zijn tegen andere kinderen
Michael	Rechtop zitten
Sem	Vinger opsteken als ik iets wil vragen of zeggen

Tabel 1.

Grafiek 1

Voor grafiek 1 geldt:

- Op de horizontale-as zijn de fictieve namen van mijn onderzoekskinderen weergegeven.
- Op de verticale-as is de schaalverdeling van het oplossingsgericht werken weergegeven.

In grafiek 1 is af te lezen dat alle kinderen aan het begin van het oplossingsgericht werken zichzelf een score hebben geven van 5 of minder. Aan het eind van het oplossingsgericht werken hebben alle kinderen zichzelf een score gegeven van 8 of meer. Tevens is te zien dat drie van de vijf kinderen aan het eind van oplossingsgericht werken de eindscore van 10 hebben gehaald. Deze kinderen vinden van zichzelf dat ze hun vaardigheid beheersen. Dat deze kinderen het zo beleven wilt niet zeggen dat het probleemgedrag niet meer voorkomt. Natuurlijk komt het probleemgedrag nog wel eens voor, maar het feit dat deze kinderen ervaren dat ze vooruit zijn gegaan en hun vaardigheid beheersen is een positief gegeven. Het geeft min of meer aan dat deze kinderen successen ervaren in het beheersen van hun vaardigheid, wat vervolgens weer een extra stimulans kan geven om de vaardigheid nog beter te willen leren beheersen.

Hoofdstuk 5 Data interpretatie

In dit hoofdstuk worden de antwoorden op mijn deelvragen zoals uitgewerkt in hoofdstuk 4 gekoppeld aan de literatuur. Ook wordt er in dit hoofdstuk antwoord gegeven op mijn onderzoeksvraag.

5.1. Koppeling antwoorden aan de literatuur.

In paragraaf 2.3 ‘Oplossingsgericht werken in het onderwijs volgens Cauffman a.d.h.v. De Zevenstappendans’ heb ik beschreven wat De Zevenstappendans inhoudt en hoe het werkt. Tijdens het werken met De Zevenstappendans heb ik alle stappen doorlopen in combinatie met het Protocol Oplossingsgerichte gespreksvoering. In bijlage 10.1 t/m bijlage 10.5 heb ik dat beschreven. Van alle kinderen had ik het mandaat gekregen en tijdens het contact leggen merkte ik dat alle vijf de kinderen een hulpvraag hadden. De een vanwege een probleem en de ander vanwege een beperking. Het schalen was voor sommige kinderen lastig. Vooral het zichzelf een punt moeten geven voor de vaardigheid die op dat moment nog niet werd beheerst vonden de kinderen lastig. Hier heb ik een paar kinderen verhelderingsvragen gesteld om ze te helpen bij het schalen. Tijdens het voeren van de gesprekken gingen de zeven stappen van De Zevenstappendans goed in elkaar over. Middels het doorvragen en het stellen van de wondervraag kwam ik uiteindelijk bij het probleem dat het kind wilde omzetten in een vaardigheid. Nadat ik de gegevens die ik uit de gesprekken had verkregen, had verwerkt in het “Individuele handelingsplanning bij sociaal-emotionele problemen vanuit een oplossingsgerichte benadering”, ben ik aan de slag gegaan met Kids’Skills. In paragraaf 2.4 ‘Werken met de oplossingsgerichte methode Kids’Skills’ heb ik beschreven wat deze methode inhoudt en hoe het werkt.

Daarnaast beschrijft Furman (2008): *“Wanneer je als leerkracht weinig ervaring hebt met de werkwijze van Kids’ Skills is het verstandig alle vijftien stappen uit de methode te volgen en pas te gaan improviseren als je meer vertrouwd bent met de werkwijze”*. Doordat ik, door verschillende modules, vertrouwd was geraakt met de methode heb ik geïmproviseerd met het aanbieden van de Kids’ Skills stappen. Dit was noodzakelijk omdat sommige stappen overeenkwamen met De

Zevenstappendans. Daarnaast wilde ik de stappen zo goed mogelijk laten aansluiten bij mijn onderzoekskinderen met als doel de effectiviteit van het oplossingsgericht werken zo hoog mogelijk te houden. Met de effectiviteit bedoel ik hier: het enthousiasme van de kinderen en het niet vervallen in herhaling van de stappen. In paragraaf 4.4 en bijlage 10.1 t/m 10.5 is beschreven hoe er met de stappen is gewerkt.

De verdieping in de geschiedenis van het oplossingsgericht werken en het werken met de combinatie van de oplossingsgerichte methodieken De Zevenstappendans en Kids 'Skills heeft tot resultaten geleid. In hoofdstuk 4 zijn deze resultaten te zien.

5.2 Conclusies

De resultaten, zoals beschreven in hoofdstuk 4 geven het antwoord op mijn onderzoeksvraag en mijn deelvraag 7 en 8 zoals geformuleerd in paragraaf 1.1 en paragraaf 1.3. Het antwoord op deelvraag 1 t/m 4 is weergegeven in hoofdstuk 2. Het antwoord op deelvraag 5 en 6 is weergegeven in hoofdstuk 4.

Onderzoeksvraag:

Lukt het mij om aan de hand van oplossingsgericht werken het probleemgedrag te verbeteren?

Deelvragen:

1. Waar komt het oplossingsgericht werken vandaan?
2. Wat is het verschil tussen oplossingsgericht werken en probleemgericht werken?
3. Wat houdt De Zevenstappendans in en hoe werkt het?
4. Wat houdt Kids' Skills in en hoe werkt het?
5. Hoe ga ik de oplossingsgerichte combinatie van De Zevenstappendans en Kids'Skills inzetten bij het begeleiden van kinderen met gedragsproblemen en kinderen met een beperking?
6. Kan ik van beide methodieken alle stappen inzetten of zijn er aanpassingen nodig, opdat ik zo gestructureerd mogelijk kan werken?
7. In hoeverre heeft de oplossingsgerichte combinatie geleid tot gedragsverandering?
8. Leidt gedragsverandering tot een betere acceptatie door klasgenootjes?

Om antwoord te kunnen geven op:

- mijn onderzoeksvraag: “Lukt het mij om aan de hand van oplossingsgericht werken het probleemgedrag te verbeteren?”
- deelvraag 5: een deel van de vraag is “Kan ik de oplossingsgerichte combinatie ook inzetten bij kinderen met een beperking?”
- deelvraag 7: In hoeverre heeft de oplossingsgerichte combinatie geleid tot gedragsverandering?
- deelvraag 8: Leidt gedragsverandering tot een betere acceptatie door klasgenootjes?

ga ik a.d.h.v. de resultaten uit hoofdstuk 4 concluderen in hoeverre het oplossingsgericht werken aan de hand van De Zevenstappendans en Kids’Skills heeft geleid tot gedragsveranderingen bij mijn onderzoekskinderen.

- Uit de resultaten van de observaties, zoals beschreven in paragraaf 4.1, blijkt dat na het inzetten van de methodieken, het probleemgedrag in frequentie is afgenomen.
- Uit de resultaten van het sociogram, zoals beschreven in paragraaf 4.2, blijkt dat na het inzetten van de methodieken, bij de meeste kinderen een positieve verandering heeft plaats gevonden in de acceptatie van hun klasgenootjes.
- Uit de resultaten van de competentiemethodiek, zoals beschreven in paragraaf 4.3, blijkt dat na inzet van de methodieken bij alle kinderen de sociaal-emotionele competenties t.a.v. situaties alleen en samen een lichte stijging laten zien. M.a.w. het inzetten van de methodieken heeft o.a. geleid tot een lichte verbetering van de sociaal-emotionele vaardigheden in contacten met anderen (situaties samen). Dit resultaat kan vertaald worden als zijnde dat er mogelijk sprake is van een betere acceptatie door klasgenootjes.
- Uit de resultaten van het schalen, zoals beschreven in paragraaf 4.4, blijkt dat door het inzetten van methodieken verandering is opgetreden in het probleemgedrag. Het probleemgedrag van mijn onderzoekskinderen is omgezet in een (bijna) beheersing van de vaardigheid. Dit geldt vooral voor Melvin, Robert en Sem. Ook bij Vito is gedragsverandering te constateren en bij Michael is het

beter kunnen reguleren van zijn zithouding vooruitgegaan. Een volledige beheersing van hun vaardigheid is bijna bereikt.

Deze analyses geven mij het antwoord op:

- Mijn onderzoeksvraag:

Aan de hand van de genoemde resultaten kan ik concluderen dat het mij, in zekere mate, is gelukt om a.d.h.v. oplossingsgericht werken het probleemgedrag bij de kinderen te verbeteren. Ik zeg in zekere mate, omdat er kleine vooruitgangen zijn geboekt. Die kleine vooruitgangen zijn te zien in de analyse van de observaties en in de resultaten van het sociogram en de competentiemethodiek. Het schalen laat zien dat een aantal kinderen hun doel heeft bereikt. Enkele andere kinderen moeten hun doel nog bereiken, maar laten al wel een vooruitgang zien. Een beperking van het onderzoek is dat sommige kinderen meer tijd nodig hebben om hun vaardigheid te beheersen.

- deelvraag 5: een deel van de vraag is “Kan ik de oplossingsgerichte combinatie ook inzetten bij kinderen met een beperking?”

Het feit dat ik bij Michael, ondanks zijn beperking, een stijging constateer in de beheersing van zijn vaardigheid kan ik concluderen dat oplossingsgericht werken in zekere mate ook in te zetten is bij kinderen met een beperking.

- deelvraag 7: Heeft de oplossingsgerichte combinatie geleid tot gedragsverandering? Ja, dit blijkt uit de analyses van de uitgevoerde metingen.

- deelvraag 8: Leidt gedragsverandering tot een betere acceptatie door klasgenootjes?

Uit de afname van het sociogram kwamen een aantal verrassende resultaten naar voren. Bij een aantal kinderen waren duidelijke veranderingen opgetreden in de mate van acceptatie. Een aantal kinderen werd vaker positief en/of minder vaak negatief gekozen. Vooral bij Robert en Michael is dat het geval. Bij het spelen werd Robert vaker positief gekozen en minder vaak negatief gekozen. Dit kan betekenen dat zijn gedragsverandering heeft geleid tot een betere acceptatie door zijn klasgenootjes. Opvallend bij Michael is dat hij minder vaak negatief wordt gekozen bij het spelen. Het aantal positief gekozen is gelijk gebleven. Sem is vaker positief gekozen bij het spelen. De resultaten bij Vito zijn bijna gelijk gebleven. Het aantal negatief gekozen is alleen bij het werken afgenomen. De meeste kinderen zijn minder vaak negatief gekozen bij het werken. Het aantal

positief gekozen is bijna gelijk gebleven. Opvallend in de resultaten is dat Melvin, ondanks zijn gedragsverandering, toch nog wordt verstoten uit de groep.

Uit deze analyse kan ik concluderen dat gedragsverandering in zekere mate kan leiden tot betere acceptatie door klasgenootjes.

5.2.1 Validiteit van de conclusies

De nulmetingen en eindmetingen zoals ze in dit onderzoek zijn uitgevoerd zijn zo nauwkeurig mogelijk gedaan. Bij het observeren is er gekozen om de frequenties van het probleemgedrag te turven. Het turven is door mij zo objectief mogelijk uitgevoerd. Het is moeilijk in te schatten in hoeverre de vragenlijst van het sociogram zo objectief mogelijk is ingevuld. Ik ben van mening dat het merendeel van de kinderen de vragenlijst subjectief heeft ingevuld. Dat is naar mijn mening geen probleem, omdat de kinderen dan aangeven hoe ze gevoelsmatig over een klasgenootje denken. Zelf heb ik vragenlijst van de SEO-DVD competentiemethodiek zo objectief mogelijk proberen in te vullen. Het oplossingsgericht schalen heeft tijdens de evaluatiemomenten met elk onderzoekskind, zijn supporters en mij plaatsgevonden. In het gesprek is er zowel subjectief als objectief naar de beheersing van de vaardigheid gekeken.

Het feit dat triangulatie is toegepast kan ik stellen dat de resultaten van de vier meetinstrumenten met elkaar overeenkomen. Ze laten alle vier een positieve verandering in de scores zien.

Tot zover de conclusies over de onderzoeksbevindingen in de praktijk. In hoofdstuk 6 komt onder andere mijn persoonlijke ervaring van het onderzoek naar voren.

Hoofdstuk 6 Evaluatie

Het onderzoek heb ik als prettig ervaren. Mede omdat ik aan mijn onderzoekskinderen merkte dat zij gedreven waren in het willen verbeteren van hun gedrag, maar vooral ook omdat ik het werken met de combinatie van De Zevenstappendans en Kids'Skills als prettig heb ervaren. Hieronder heb ik mijn ervaringen uiteengezet en de bewustwording van mijn eigen handelen.

6.1 Hoe is het onderzoek verlopen?

Niet aan het begin van het onderzoek wist ik wat ik aan het einde van deze opleiding wilde bereiken, maar aan het begin van deze opleiding wist ik het al! Ik wilde aan het einde van deze opleiding middelen tot mijn beschikking hebben waarmee ik kinderen met een probleemgedrag op een gestructureerde wijze kon begeleiden. Dit doel was dan ook de aanleiding van mijn onderzoek. Toch bleek het voor mij niet zo eenvoudig te zijn om dit doel te realiseren. Ten eerste vond ik het erg lastig om een goede formulering van mijn onderzoeksvraag te bedenken. Deze heb ik dan ook regelmatig veranderd, totdat ik uiteindelijk tot een formulering kwam die dekkend was voor mijn doel. Daarnaast vond ik het in eerste instantie lastig om deelvragen te bedenken die te maken hadden met mijn onderzoek. Ik kreeg het doel in mijn onderzoek niet goed helder, omdat ik eigenlijk te veel wilde onderzoeken en daardoor geen concreet beeld kreeg van mijn uiteindelijke doel in het onderzoek. Na vele herformuleringen van mijn deelvragen ben ik gekomen tot de deelvragen zoals genoemd in paragraaf 1.3. Vanaf dat moment kon ik eindelijk mijn onderzoek starten! Het moment waar ik lang naar uitkeek! Ik zeg "lang naar uit keek", omdat ik eigenlijk al veel eerder met het onderzoek had willen starten. Maar ik liep al snel tegen de lamp omdat ik niet goed overzag waar ik moest beginnen. Ik concludeerde op dat moment dan ook dat ik mijn onderzoek beter en helder in kaart moest brengen. Uiteindelijk ben ik in november gestart met de nulmetingen en in februari ben ik aan de slag gegaan met het oplossingsgericht werken. In de periode voorafgaand aan het starten met het oplossingsgericht werken heeft de voorbereiding van het inzetten van de combinatie De Zevenstappendans en Kids'Skills nogal wat tijd gekost. Vooral het effectief willen inzetten van deze combinatie kostte mij veel tijd. Gedurende mijn theoretisch

onderzoek, van beide methodieken, kwam ik er achter dat sommige stappen met elkaar overeenkwamen. Om een zo'n vloeiend mogelijk verloop van het oplossingsgericht werken te krijgen had ik besloten om sommige stappen samen te voegen (zie bijlage 10.1 t/m 10.5). Tijdens het uitvoeren van de stappen in de praktijk merkte ik dat ik, door deze beslissing, voor een vloeiende lijn in de overgang van De Zevenstappendans naar Kids'Skills had gezorgd. Daarnaast heb ik het oplossingsgericht werken met deze combinatie als prettig ervaren omdat ik gestructureerd aan het werk kon gaan. Het oplossingsgericht werken ben ik gestart met het voeren van oplossingsgerichte gesprekken a.d.h.v. zeven gestructureerde stappen (de Zevenstappendans). Vervolgens heb ik per kind een handelingsplan uitgewerkt. In het handelingsplan kon ik de belangrijkste punten uit het gesprek voor mezelf nog even in kaart brengen als voorbereiding op het werken met Kids'Skills. Enkele dagen later heb ik per kind een tweede gesprek gevoerd waarbij ik als eerst een terugkoppeling maakte naar het eerste gesprek a.d.h.v. van stap 1 en stap 2 van de methode Kids 'Skills, gevolgd door de overige stappen van Kids'Skills. Deze opzet heb ik als zeer prettig en gestructureerd ervaren. Het vinden van een gestructureerde werkwijze was ook een van mijn doelen. Ook de metingen vooraf en achteraf verliepen goed en hebben mij duidelijke resultaten gegeven.

6.2 Wat heb ik er van geleerd?

Mijn onderzoekskinderen waren gedurende het onderzoek enthousiast en bleven positief reageren op hun totemfiguur en hun supporters. Tevens merkte ik hoe belangrijk het is om kinderen te complimenteren op hun goed gedrag, met name het gedrag waar ze aan werken. Ik merkte aan de kinderen dat het complimenteren hen bevestigden dat ze het goed deden en daarmee extra gestimuleerd werden in het bereiken van hun doel. Daarnaast keken ze altijd uit naar de wekelijkse gesprekjes. Aan het begin merkte ik aan mijzelf dat ik af en toe neigde tot uitstel van de evaluatiemomenten i.v.m. het volle lesprogramma van de klas. Aan mijn onderzoekskinderen merkte ik dat ze teleurgesteld waren als het gesprekje in eerste instantie niet doorging. Voor hun was het gesprekje erg belangrijk, want zo kregen ze van hun supporters en van mij te horen hoe het ging. Het kind zelf kon dan ook laten weten hoe hij het vond gaan. Tevens merkte ik aan het kind dat het fijn vond om op dat moment die extra aandacht te krijgen. Ik realiseerde me dan ook hoe belangrijk zo'n evaluatiemoment voor mijn onderzoekskinderen was. Ook realiseerde ik me dat, om

de effectiviteit van het oplossingsgericht werken te waarborgen, de gesprekken hoe dan ook elke week móesten plaatsvinden! En dat gebeurde dus ook! Met als resultaat dat ik bij alle vijf de kinderen een goede inzet heb gezien in het willen verbeteren van hun gedrag, zowel in de klas als tijdens het buitenspelen. Doordat er een continuïteit in de evaluatiegesprekken zat, merkte ik aan de supporters dat ook zij hun taken consequent en serieus uitvoerden en dat er een speciale band ontstond tussen het kind en de supporters. Er was wederzijdse begrip. Het kind accepteerde dat zijn supporters hem advies gaven en de supporters hadden begrip voor het kind (ook als het niet luisterde), waardoor zij op een behulpzame wijze het kind bleven steunen.

Uit deze ervaring heb ik gemerkt hoe belangrijk mijn rol als begeleider gedurende het hele proces van gedragsverandering is! Daarmee doel ik op mijn houding m.b.t. de evaluatiemomenten. Het mag niet zo zijn dat mijn tijdsplanning, m.b.t. het lesprogramma van mijn groep, bepaalt of ik wel of geen evaluatiegesprekken voer! Ik heb nu namelijk ervaren dat de evaluatiegesprekken een groot invloed hebben op het proces en die moeten dan ook regelmatig plaatsvinden wil ik continuïteit in de gedragsverandering van een kind realiseren. Dit is een punt waar ik alert op moet zijn in mijn rol als begeleider van kinderen met gedragsproblemen in mijn eigen groep. Dit punt kan ook tot een mogelijke discussie leiden bij collega's die ik in de toekomst eventueel ga coachen. De mogelijkheid bestaat namelijk dat ook zij tegen dit punt aanlopen.

6.3 Wat heeft dit onderzoek mij opgeleverd?

Door dit onderzoek heb ik kunnen ervaren hoe het is om oplossingsgericht te werken in de combinatie van De Zevenstappendans en Kids'Skills. Maar ook om te ervaren hoe de gebruikte meetinstrumenten, zoals observeren, het sociogram en de SEO-DVD Competentiemethodiek in combinatie met elkaar kunnen functioneren en welke resultaten ik daaruit kan verkrijgen. De opgedane ervaringen hebben er toe geleid dat ik een pakket heb kunnen samenstellen, bestaande uit de genoemde componenten, waar ik als gedragsspecialist mee aan de slag ga bij het begeleiden van kinderen met gedragsproblemen.

Literatuurlijst

Balkom, J. van (2010). *Onderzoeksprijs Master Special Educational Needs*. CNV Onderwijs, Zorg Primair. Vakblad voor het primair en speciaal onderwijs. No. 1/2010.

Beets-Kessens, A., Deley, T., Donkers, A., Galen, T. van, Smeets, K. & Vugt, P. van (2003). *Gedrag begrijpen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Cauffman, L. & Dijk, D.J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom onderwijs.

Deley, T. (2004). *Denken Voelen Doen. Het materialenboek: lijsten, hulpteksten en handelingswijzers*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Deley, T. (2004). *Denken Voelen Doen. Tien verhalen van leerkrachten over kinderen in sociaal-emotionele kwesties*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Durrant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Furman, B. (2008). *De methode Kids' Skills. Op Speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen*. Soest: Nelissen.

Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Jong, P. de & Berg, I.K. (2004). *De kracht van oplossingen. Handwijzer voor oplossingsgerichte gesprekstherapie*. Amsterdam: Harcourt Assesment BV.

Måhlberg, K. & Sjöblom, M. (2008). *Oplossingsgericht Onderwijzen. Naar een gelukkiger school!* Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Walter, J.L. & Peller, J.E. (2000). *Recreating Brief Therapy*. New York, NY: W W Norton & Company.

Internetbronnen:

Cauffman, L. & Dijk, D.J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom onderwijs. Gevonden op 10 januari 2009 op <http://www.oplossingsgerichtwerkeninhetonderwijs.nl/>.

C. Visser. *Een korte geschiedenis van oplossingsgericht werken*. Gevonden op 27 december 2009 op <http://artikelencoertvisser.blogspot.com/2008/01/een-korte-geschiedenis-van.html>

Uitspraken Steve de Shazer. Gevonden op 28 december 2009 op <http://www.oplossingsgerichtmanagement.nl/uitspraken/steve-de-shazer/>

